

T.C.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

PARÇALANMIŞ AİLELERDE MANEVİ DESTEK (KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ
ÖRNEĞİ)

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

Hazırlayan
Selçuk YİĞİT

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi: Yasin BOSTAN

DENİZLİ, 2025

T.C.

PAMUKKALE ÜNİVERSİTESİ

İSLAMİ İLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

MANEVİ DESTEK VE REHBERLİK

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**PARÇALANMIŞ AİLELERDE MANEVİ DESTEK (KAHRAMANMARAŞ DEPREMİ
ÖRNEĞİ)**

TEZSİZ YÜKSEK LİSANS DÖNEM PROJESİ

**Hazırlayan
Selçuk YİĞİT**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi: Yasin BOSTAN**

DENİZLİ, 2025

KABUL VE ONAY SAYFASI

Selçuk YİĞİT tarafından hazırlanan “**Parçalanmış Ailelerde Manevi Destek (Kahramanmaraş Depremi Örneği)**” adlı tezsiz yüksek lisans dönem projesi danışmanlığında hazırlanmış olup 07.01.2025 tarihinde son kontrolü yapılarak Pamukkale Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı tezsiz yüksek lisans dönem projesi olarak kabul edilmiştir.

Danışman

İmza

Dr. Öğr. Üyesi: Yasin BOSTAN

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun .....tarih ve ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Enstitü Müdürü

Doç. Dr. Harun ABACI

YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ Anabilim Dalı Manevi Destek ve Rehberlik Tezsiz Yüksek Lisans Bilim Dalı öğrencisi Selçuk YİĞİT tarafından hazırlanan “**Parçalanmış Ailelerde Manevi Destek Kahramanmaraş Depremi Örneği**” başlıklı Yüksek Lisans Projesi tarafımdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından Yüksek Lisans Projesi olarak kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi: Yasin BOSTAN

Danışman

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ..... tarih ve ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Harun ABACI

Müdür

BEYAN

Bu projenin tasarımı, hazırlanması, yürütülmesi, araştırmalarının yapılması ve bulgularının analizlerinde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini; bu çalışmanın doğrudan birincil ürünü olmayan bulguların, verilerin ve materyallerin bilimsel etiğe uygun olarak kaynak gösterildiğini ve alıntı yapılan çalışmalara atıfta bulunduğunu beyan ederim.

Selçuk YİĞİT

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleştirilmesi sürecinde, bana destek olan ve katkı sağlayan pek çok kişiye teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Öncelikle, bu projeyi yönlendiren ve her aşamasında yol gösterici olan danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Yasin Bostan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Onun bilgi ve tecrübesi, bu çalışmanın başarısında büyük rol oynamıştır. Ayrıca, çalışma kapsamında görüşmeler yaptığım ve değerli bilgilerini benimle paylaşan tüm katılımcılara teşekkür ederim. Onların içten paylaşımları, bu çalışmanın derinlemesine bir analiz sunabilmesini sağlamıştır. Manevi destek hizmetleri üzerine yaptığım bu araştırma, sadece akademik bir çalışma olmanın ötesinde, toplumsal bir farkındalık yaratma amacı da taşımaktadır. Ailem ve arkadaşlarım, bu süreçte bana verdikleri moral ve destek ile bu çalışmanın tamamlanmasında önemli bir rol oynamışlardır. Özellikle, manevi anlamda bana destek olan ve her zaman yanımda olan aileme teşekkür ederim. Bu çalışmayı, tüm depremzedelere ve zor zamanlarda manevi desteğe ihtiyaç duyan herkese ithaf ediyorum. Son olarak, bu çalışmanın toplumsal dayanışmayı ve manevi desteğin önemini vurgulamak adına faydalı olmasını diliyorum.

Selçuk YİĞİT

DENİZLİ,2025

ÖZET

Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü Tezsiz Yüksek Lisans Proje Özeti

Projenin Başlığı: “Parçalanmış Ailelerde Manevi Destek (Kahramanmaraş Depremi Örneği)”	
Projeyi Hazırlayan: Selçuk YİĞİT	Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi: Yasin BOSTAN
Kabul Tarihi: 07.01.2025	Sayfa Sayısı: VI+35
Anabilim Dalı: Felsefe ve Din Bilimleri	Programı: Manevi Destek ve Rehberlik
<p>Bu çalışma, Kahramanmaraş Depremi örneği üzerinden parçalanmış ailelerde manevi desteğin rolünü ve önemini incelemeyi amaçlamaktadır. Depremın ardından yaşanan travmalar, bireylerin psikolojik ve duygusal dünyalarını derinden etkilemekte, bu süreçte manevi destek, iyileşme sürecinin kritik bir parçası olarak öne çıkmaktadır. Araştırma, manevi destek hizmetlerinin, depremden etkilenen bireylerin ve ailelerin travmalarını anlamlandırmalarına, duygusal yüklerini hafifletmelerine ve yeniden umut bulmalarına nasıl katkıda bulunduğunu analiz etmektedir. Araştırma kapsamında, depremden etkilenen ailelerle yapılan derinlemesine görüşmeler ve elde edilen veriler ışığında, manevi desteğin psikolojik iyileşme sürecine olan etkileri değerlendirilmektedir. Bu çalışma, manevi destek hizmetlerinin afet sonrası iyileşme sürecindeki önemini vurgulamakta ve bu alanda daha etkin stratejiler geliştirilmesine yönelik öneriler sunmaktadır. Sonuç olarak, araştırmanın bulguları, toplumsal dayanışma ve manevi desteğin afet sonrası iyileşme sürecindeki kritik rolünü ortaya koyarak, gelecekte benzer durumlar için rehber niteliğinde bilgiler sağlamaktadır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Manevi Destek, Kahramanmaraş Depremi, Parçalanmış Aileler	

ABSTRACT

Pamukkale University Institute of Islamic Sciences Non-Thesis Master's Project Summary

Title of the Project: “Spiritual Support in Disintegrated Families (Kahramanmaraş Earthquake Example)”	
Author: Selçuk YİĞİT	Supervisor: Dr. Asst. Prof. Yasin BOSTAN
Date: 07.01.2025	Nu. of pages: viii+35
Department: Philosophy and Religious Sciences.	Subfield: Spiritual Support and Guidance
<p>This study aims to examine the role and importance of spiritual support in fragmented families through the Kahramanmaraş Earthquake example. The traumas experienced after the earthquake deeply affect the psychological and emotional worlds of individuals, and spiritual support stands out as a critical part of the recovery process. The study analyzes how spiritual support services contribute to individuals and families affected by the earthquake making sense of their traumas, alleviating their emotional burdens, and finding hope again. Within the scope of the study, the effects of spiritual support on the psychological recovery process are evaluated in light of the in-depth interviews conducted with families affected by the earthquake and the data obtained. This study emphasizes the importance of spiritual support services in the post-disaster recovery process and offers suggestions for developing more effective strategies in this area. As a result, the findings of the study provide guidance for similar situations in the future by revealing the critical role of social solidarity and spiritual support in the post-disaster recovery process.</p>	
Keywords: Spiritual Support, Kahramanmaraş Earthquake, Fragmented Families	

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	ii
YÜKSEK LİSANS PROJE ONAY FORMU	iii
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM:	3
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	3
1.1.Manevi Destek Kavramının Tanımı ve Bileşenleri.....	3
1.2.Manevi Desteğin Faydaları	4
1.3.Parçalanmış Aile Nedir?.....	6
1.3.1.Parçalanmış Ailelerin Çocuklar Üzerindeki Etkileri.....	7
1.4.Manevi Destek ve Aile İçinde Dayanışma	8
1.5.Afet Sonrasında Manevi Sağlık İhtiyaçlarını Karşılama İçin Geliştirilen Yöntemler ve Programlar	10
1.5.1. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Faaliyetleri	10
1.5.1.1.Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Afet Sonrası Manevi Destek Hizmetleri	10
1.5.1.2.Psikososyal Destek Ekipleri	10
1.5.1.3.Manevi Rehberlik Hizmetleri	11
1.5.1.4.Dini Hizmetler	11
1.5.1.5.Eğitim ve Bilinçlendirme Faaliyetleri	11
1.5.1.6.Toplumsal Dayanışma ve Destek	11
1.5.1.7.Manevi Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri	12
1.5.1.8.Dini İbadetler ve Topluluk Etkinlikleri	12
1.5.1.9.Psikososyal Destek Programları	12
1.5.1.10.Manevi Destek Hatları ve Online Hizmetler	12
2.YÖNTEM.....	13
2.1.Araştırmanın Modeli	13
2.2.Verilerin Toplanması ve Verilerin Analizi.....	13
2.3.Araştırmanın Örneklemi.....	13

3.BULGULAR	14
3.1.Kahramanmaraş Depremi Sonrası Parçalanmış Ailelerin Manevi İhtiyaçları Nelerdir? ...	14
3.2.Deprem Öncesinde ve Sonrasında Aile İçi İlişkilerde Nasıl Değişimler Yaşandı?	15
Tablo 3.2. <i>Deprem Öncesinde ve Sonrasında Aile İçi İlişkilerde Nasıl Değişimler Yaşandı? Sorusuna İlişkin Cevaplar</i>	15
3.3.Aile Üyeleri Arasında Ortaya Çıkan Manevi Krizlerle Nasıl Başa Çıkıldı veya Başa Çıkılmaya Çalışıldı?	18
3.4.Deprem Sonrası Aile Üyelerinin İnançları veya Manevi İbadetler Nasıl Etkilendi?	20
3.5.Parçalanmış Ailelerdeki Çocuklar İçin Manevi Destek Ne Tür Katkılar Sağlayabilir?.....	21
3.6.Aile Üyeleri, Deprem Sonrası Manevi Destek Almaya Nasıl Yaklaştılar? Dışarıdan Yardım Almakta Ne Tür Zorluklar Yaşandı?	23
3.7.Aile İçi Dayanışma ve Destek Mekanizmaları, Manevi İyilik Hizmetlerinde Nasıl Bir Rol Oynadı?	25
3.8.Deprem Sonrası Manevi Destek Almak İçin Hangi Kurumlar veya Bireylerden Yardım Alındı? Devletin Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz?.....	27
SONUÇ	30
KAYNAKÇA	32

GİRİŞ

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, Kahramanmaraş Depremi örneği üzerinden parçalanmış ailelerde manevi desteğin rolünü ve önemini detaylı bir şekilde incelemektir. Depremın ardından ortaya çıkan travmatik etkiler, bireylerin ve ailelerin yaşamlarını derinden etkilemekte ve bu süreçte manevi destek, iyileşme ve yeniden hayata tutunma açısından kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Araştırma, manevi destek hizmetlerinin etkilerini değerlendirerek, bu hizmetlerin bireylerin psikolojik iyileşme süreçlerine nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymayı hedeflemektedir. Ayrıca, deprem sonrası dönemde ailelerin karşılaştığı manevi zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkmada kullanılan manevi destek stratejilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, araştırma kapsamında depremden etkilenen ailelerle yapılan görüşmeler ve elde edilen veriler ışığında kapsamlı bir değerlendirme yapılacaktır.

Araştırmanın Önemi

Araştırmanın önemi, birkaç farklı boyutta ele alınabilir. İlk olarak, doğal afetlerin toplumlar üzerindeki yıkıcı etkilerini anlamak ve bu etkilerle başa çıkma yollarını belirlemek açısından büyük bir öneme sahiptir. Depremler gibi büyük afetler, sadece fiziksel yıkıma neden olmakla kalmaz, aynı zamanda bireylerin ruhsal ve duygusal dünyalarını da derinden etkiler. Bu noktada, manevi destek, afet sonrası iyileşme sürecinde hayati bir rol oynar. Manevi destek, bireylerin yaşadıkları travmaları anlamlandırmalarına, duygusal yüklerini hafifletmelerine ve yeniden umut bulmalarına yardımcı olur. Dolayısıyla, bu araştırma, manevi desteğin afet sonrası iyileşme sürecindeki kritik rolünü vurgulayarak, bu alanda daha etkin stratejiler geliştirilmesine katkıda bulunacaktır. Bu araştırma, parçalanmış ailelerin yaşadığı manevi zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkma yöntemlerini analiz ederek, toplumsal düzeyde daha geniş bir farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Deprem gibi travmatik olaylar, ailelerin parçalanmasına ve bireylerin yalnızlaşmasına neden olabilir. Bu süreçte, manevi destek hizmetleri, bireylerin yalnızlık duygusunu hafifletmekte ve toplumsal bağlarını yeniden kurmakta önemli bir rol oynar. Araştırmanın bulguları, bu tür hizmetlerin önemini ve etkinliğini

ortaya koyarak, toplumsal dayanışma ve yardımlaşma kültürünün güçlenmesine katkıda bulunacaktır. Bu çalışma, gelecekte benzer afet durumlarında uygulanabilecek etkin manevi destek programlarının geliştirilmesine yönelik önemli veriler sunacaktır. Araştırma bulguları, manevi destek hizmetlerinin hangi yönlerinin daha etkili olduğunu ve hangi stratejilerin daha başarılı sonuçlar verdiğini ortaya koyarak, gelecekteki afet yönetimi politikalarına ve uygulamalarına ışık tutacaktır. Bu sayede, afet sonrası dönemde manevi destek hizmetlerinin daha planlı ve etkili bir şekilde sunulması sağlanabilecektir. Bu araştırma, akademik literatüre önemli bir katkı sunmayı amaçlamaktadır. Manevi destek hizmetlerinin afet sonrası iyileşme sürecindeki rolü üzerine yapılan çalışmalar, sınırlı sayıda olup, bu alandaki bilgi boşluğunu doldurmak açısından büyük bir öneme sahiptir. Kahramanmaraş Depremi örneği üzerinden elde edilecek bulgular, sadece Türkiye'deki afet yönetimi uygulamaları açısından değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de önemli bir referans kaynağı olacaktır. Bu çalışma, akademik literatüre katkıda bulunarak, manevi destek hizmetlerinin önemini ve etkisini daha geniş bir perspektiften ele almayı hedeflemektedir. Sonuç olarak, bu araştırmanın amacı ve önemi, doğal afetlerin bireyler ve toplumlar üzerindeki yıkıcı etkilerini anlamak, manevi destek hizmetlerinin bu süreçteki kritik rolünü ortaya koymak ve gelecekteki afet yönetimi politikalarına ve uygulamalarına ışık tutmaktır. Araştırma bulguları hem akademik literatüre katkı sağlayacak hem de toplumsal farkındalığın artmasına ve daha etkin manevi destek stratejilerinin geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM:

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Manevi Destek Kavramının Tanımı ve Bileşenleri

Manevi destek, bireylerin zor zamanlarda içsel huzur, anlam ve amaç bulmalarına yardımcı olan bir süreç olarak tanımlanabilir. Bu destek, genellikle dini, kültürel veya felsefi inançlarla ilgili manevi uygulamalar ve rehberlik yoluyla sağlanır. Manevi destek, bireylerin yaşamlarındaki krizler, hastalıklar, kayıplar ve diğer zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur. Manevi destek, bireylerin duygusal ve psikolojik iyilik hallerini korumalarına, umutlarını canlı tutmalarına ve yaşamlarındaki zorlukları aşmalarına katkıda bulunur.¹

Manevi destek kavramının çeşitli bileşenleri vardır ve bu bileşenler, bireylerin manevi ihtiyaçlarını karşılamada önemli rol oynar:²

- *Dini İbadetler ve Pratikler:* Manevi destek genellikle dini ibadetler ve pratikler aracılığıyla sağlanır. Namaz, oruç, dua, zikir gibi dini uygulamalar, bireylerin manevi huzur bulmalarına yardımcı olur. Bu ibadetler, bireylerin içsel sükunet bulmalarını ve yaşamlarındaki anlamı yeniden keşfetmelerini sağlar. Örneğin, namaz kılmak, bireylerin Allah ile iletişim kurarak içsel huzur ve güven duymalarına yardımcı olur.
- *Manevi Rehberlik ve Danışmanlık:* Manevi rehberlik ve danışmanlık, bireylerin manevi konularda bilgi ve rehberlik almalarını sağlar. Dini liderler, hocalar, manevi danışmanlar ve rehberler, bireylerin manevi yolculuklarında onlara rehberlik eder. Bu rehberlik, bireylerin manevi sorunlarını anlamalarına ve çözmelerine yardımcı olur. Örneğin, bir hoca efendi ile yapılan manevi sohbetler, bireylerin manevi anlamda güçlenmelerine ve içsel huzur bulmalarına katkıda bulunur.
- *Topluluk ve Cemaat Desteği:* Manevi destek, topluluk ve cemaat aracılığıyla da sağlanır. Komşular, akrabalar ve dini topluluklar, bireylere manevi destek sunarak onların yalnız olmadıklarını hissettirir. Birlikte yapılan ibadetler, dualar ve dini etkinlikler, manevi dayanışmayı güçlendirir ve bireylerin içsel huzur bulmalarına

---

¹ Paul R. Amato, "The Consequences of Divorce for Adults and Children", *Journal of Marriage and Family*, c. 62, s. 4 (2000): 1273.

² E. Mavis Hetherington ve M. Stanley-Hagan, "The Adjustment of Children with Divorced Parents: A Risk and Resiliency Perspective", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, c. 40, s. 1 (1999): 129-131.

yardımcı olur. Örneğin, camide yapılan toplu namazlar ve cemaatle yapılan ibadetler, manevi dayanışmayı artırır.

- *Manevi Sohbetler ve Etkinlikler:* Manevi sohbetler ve etkinlikler, bireylerin manevi gelişimlerine katkıda bulunur. Dini sohbetler, seminerler, konferanslar ve diğer manevi etkinlikler, bireylerin manevi konularda bilgi ve farkındalık kazanmalarını sağlar. Bu etkinlikler, bireylerin manevi olarak güçlenmelerine ve yaşamlarındaki zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olur. Örneğin, dini bir konferansa katılmak, bireylerin manevi bilgilerini artırarak içsel huzur bulmalarını sağlar.
- *Manevi Kitaplar ve Yayınlar:* Manevi kitaplar, dergiler, makaleler ve diğer yayınlar, bireylerin manevi konularda bilgi edinmelerine ve manevi olarak gelişmelerine yardımcı olur. Bu yayınlar, bireylerin manevi sorunlarını anlamalarına ve çözmelerine katkıda bulunur. Örneğin, dini bir kitabı okumak, bireylerin manevi bilgilerini artırarak içsel huzur bulmalarına yardımcı olur.³
- *Dini ve Kültürel Ritüeller:* Dini ve kültürel ritüeller, bireylerin manevi sağlıklarını korumalarına ve güçlenmelerine yardımcı olur. Bu ritüeller, bireylerin duygusal ve manevi olarak dengede kalmalarını sağlar. Örneğin, Ramazan ayında oruç tutmak ve bayram namazlarına katılmak, bireylerin manevi olarak güçlenmelerine ve içsel huzur bulmalarına katkıda bulunur.

1.2. Manevi Desteğin Faydaları

Manevi destek, bireylerin yaşam memnuniyetini artırmada kritik bir rol oynar. Manevi destek, bireylerin yaşamlarında anlam ve amaç bulmalarına yardımcı olarak, günlük yaşamın getirdiği zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarını sağlar. Manevi rehberlik ve dini uygulamalar, bireylerin kendilerini daha değerli ve güvende hissetmelerine olanak tanır. Bu süreç, bireylerin hayatlarından daha fazla memnuniyet duymalarına ve genel yaşam kalitelerinin iyileşmesine katkıda bulunur. Namaz, dua gibi manevi etkinlikler, bireylerin zihinsel ve duygusal sağlığını olumlu yönde etkiler. Bu uygulamalar, bireylerin günlük yaşamın stresi ve kaygısıyla başa çıkmalarını kolaylaştırır. Namaz kılmak veya dua etmek gibi manevi etkinlikler, bireylerin içsel huzur bulmalarına yardımcı olur ve yaşamlarının daha anlamlı ve değerli olduğunu hissetmelerini sağlar. Bu tür manevi etkinlikler, bireylerin günlük

---

³ Joan B. Kelly ve Robert E. Emery, "Children's Adjustment Following Divorce: Risk and Resilience Perspectives", *Family Relations*, c. 52, s. 4 (2003): 354-355

yaşamlarında karşılaştıkları zorluklarla daha etkili bir şekilde başa çıkmalarını sağlar ve yaşam memnuniyetlerini artırır.⁴

Manevi rehberlik ve danışmanlık, bireylerin manevi anlamda kendilerini daha iyi hissetmelerine yardımcı olur. Dini liderler, manevi rehberler ve danışmanlar, bireylere manevi konularda bilgi ve rehberlik sağlayarak, onların yaşamlarında anlam ve amaç bulmalarına yardımcı olurlar. Bu rehberlik, bireylerin manevi değerlerini güçlendirir ve yaşamlarından daha fazla memnuniyet duymalarına olanak tanır. Manevi rehberlerin sunduğu destek, bireylerin zor zamanlarda moral bulmalarını ve yaşamlarını daha anlamlı kılmalarını sağlar.⁵

Topluluk ve cemaat desteği, manevi sağlığın korunmasında ve yaşam memnuniyetinin artmasında önemli bir rol oynar. Dini topluluklar ve cemaatler, bireylere manevi destek sunar ve onların yalnız olmadıklarını hissettirir. Birlikte yapılan ibadetler, dualar ve dini etkinlikler, topluluk içinde dayanışmayı ve sosyal bağları güçlendirir. Bu dayanışma ve sosyal destek, bireylerin kendilerini daha güvende ve değerli hissetmelerini sağlar. Topluluk desteği, bireylerin yaşamlarından memnuniyet duymalarına ve yaşam kalitelerinin iyileşmesine katkıda bulunur. Manevi destek, bireylerin yaşamlarında anlam ve amaç bulmalarına yardımcı olur. Manevi uygulamalar ve rehberlik, bireylerin yaşamlarında derin bir anlam ve amaç hissetmelerini sağlar. Bu anlam ve amaç, bireylerin zor zamanlarda bile umutlarını kaybetmemelerine ve yaşamlarına devam etmelerine yardımcı olur. Yaşamlarında anlam ve amaç bulan bireyler, genel olarak daha mutlu ve memnun bir yaşam sürerler. Bu, bireylerin yaşam kalitelerini artırır ve onların daha sağlıklı ve tatmin edici bir yaşam sürmelerine olanak tanır. Araştırmalar, manevi desteğin bireylerin yaşam memnuniyetini ve genel yaşam kalitesini önemli ölçüde artırdığını göstermektedir. Manevi destek alan bireyler, yaşamlarında daha fazla anlam ve amaç bulmakta ve bu da onların genel mutluluk düzeylerini artırmaktadır. Manevi rehberlik ve danışmanlık, bireylerin zor zamanlarda bile umutlarını korumalarına ve yaşamlarına devam etmelerine yardımcı olur. Bu da bireylerin genel yaşam kalitelerini artırır ve onların daha sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmelerine katkıda bulunur.

---

⁴ Mustafa Aydın, "Türkiye'de Afet Sonrası Manevi Destek Hizmetleri ve Uygulamaları", *Maneviyat ve Psikoloji Dergisi*, c. 7, s. 2 (2020): 116-117.

⁵ Ahmet Bilgin ve Ayşe Bayram, "Manevi Rehberlikte Sosyal Medya Kullanımı ve Etkileri", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, c. 19, s. 2 (2019): 126-127.

1.3.Parçalanmış Aile Nedir?

Parçalanmış aile kavramı, çeşitli sebeplerle ebeveynlerin boşanması, ayrılması, ölüm gibi nedenlerle birlikte yaşamayan ya da bir arada olamayan aileleri tanımlamak için kullanılır. Bu aile yapısı, aile üyelerinin, özellikle de çocukların, sosyal, ekonomik ve psikolojik açılardan önemli zorluklarla karşı karşıya kalmasına yol açar. Parçalanmış ailelerde, çocuklar genellikle tek bir ebeveynle yaşamaya devam ederken, diğer ebeveynle olan ilişkileri sınırlı olabilir veya tamamen kopabilir. Bu durum, çocukların güven duygularını zedeleyebilir, duygusal ve psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olabilir. Parçalanmış ailelerin çocuklar üzerindeki etkileri, uzun vadede onların akademik başarılarından sosyal ilişkilerine kadar geniş bir yelpazede kendini gösterebilir.⁶

Sosyal açıdan bakıldığında, parçalanmış ailelerin çocukları genellikle akranlarına göre daha fazla sosyal uyum sorunları yaşarlar. Aile içindeki destek sistemlerinin zayıflaması, çocukların sosyal becerilerini geliştirmekte zorlanmalarına ve dış dünyaya uyum sağlamakta güçlük çekmelerine yol açabilir. Ekonomik açıdan ise, parçalanmış aileler genellikle maddi sıkıntılarla karşı karşıya kalır. Tek ebeveynin çalışması ve aileyi geçindirmeye çalışması, ekonomik baskıları artırır ve çocukların ihtiyaçlarının karşılanmasını zorlaştırabilir. Psikolojik açıdan ise, parçalanmış ailelerin çocukları sıklıkla kaygı, depresyon ve davranış sorunları yaşar. Bu çocuklar, ebeveynleri arasındaki çatışmaların ve ayrılığın yarattığı stresle başa çıkmak zorunda kalır. Parçalanmış ailelerin tanımı ve etkileri üzerine yapılan akademik araştırmalar, bu aile yapılarının bireyler üzerindeki uzun vadeli etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Araştırmalar, parçalanmış ailelerden gelen çocukların, yetişkinlik dönemlerinde daha fazla duygusal ve psikolojik sorun yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Bu çocuklar, kendi ailelerini kurduklarında bile, geçmişte yaşadıkları travmaların etkilerini hissedebilir ve ilişkilerinde benzer sorunlarla karşılaşabilir.⁷ Dolayısıyla, parçalanmış ailelerin etkilerini anlamak ve bu aile yapılarına yönelik destek mekanizmaları geliştirmek, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümeleri ve gelişmeleri için kritik öneme sahiptir.

Parçalanmış aileler, genellikle ebeveynlerin boşanması veya ayrılması sonucunda çocukların bir ebeveynle yaşamaya devam ettiği aile yapıları olarak tanımlanır. Boşanma, modern toplumlarda giderek artan bir olgu olup, aile yapısında önemli değişikliklere yol açar.

---

⁶ Harold G. Koenig, "Religion and Medicine II: Religion, Mental Health, and Related Behaviors", *International Journal of Psychiatry in Medicine*, c. 31, s. 1 (2001): 102.

⁷ Kenneth I. Pargament, *The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research, Practice* (New York: Guilford Press, 1997), 65-66.

Boşanma süreci, sadece ebeveynler için değil, aynı zamanda çocuklar için de duygusal olarak yıkıcı olabilir. Çocuklar, boşanma sırasında ve sonrasında yaşadıkları belirsizlik ve güven kaybı nedeniyle duygusal ve psikolojik travmalar yaşayabilir. Bu tür aile yapılarında, çocukların hem duygusal hem de maddi ihtiyaçları tek bir ebeveyn tarafından karşılanmaya çalışılır, bu da ebeveyn üzerinde büyük bir yük oluşturur. Ebeveynlerden birinin ölümü de parçalanmış ailelerin oluşmasına neden olabilir. Ebeveyn kaybı, çocuklar üzerinde derin ve kalıcı etkiler bırakır. Çocuklar, kaybettikleri ebeveynin yokluğunu her an hissederler ve bu durum, onların duygusal ve psikolojik sağlığını olumsuz yönde etkiler. Ebeveynin ölümü, aile içindeki dengeleri ve rol dağılımlarını değiştirir, bu da çocukların yeni duruma uyum sağlamalarını zorlaştırır. Ebeveyn kaybı yaşayan çocuklar, genellikle daha yüksek düzeyde kaygı ve depresyon yaşar ve bu duygusal yükü başa çıkmakta zorlanırlar.⁸

Parçalanmış ailelerin oluşmasına yol açan diğer nedenler arasında ebeveynlerin birlikte yaşamamalarını gerektiren sosyal veya ekonomik faktörler de yer alır. Örneğin, işsizlik, maddi zorluklar, hastalık gibi nedenler ailelerin bir arada yaşamalarını zorlaştırabilir. Bu tür durumlarda, çocuklar genellikle bir ebeveynin yokluğunda büyür ve bu da onların duygusal ve psikolojik gelişimlerini olumsuz etkiler. Ebeveynler arasındaki mesafenin artması, çocukların ebeveynlerinden aldıkları desteği ve rehberliği sınırlayabilir. Parçalanmış aileler, çocukların gelişimi ve psikososyal sağlığı üzerinde derin etkiler bırakır. Bu tür aile yapılarını anlamak ve bu ailelerde büyüyen çocuklara yönelik destek mekanizmaları geliştirmek, çocukların sağlıklı ve mutlu bir yaşam sürmeleri için hayati önem taşır. Parçalanmış ailelerin çocukları, duygusal ve psikolojik zorluklarla başa çıkabilmeleri için özel bir ilgi ve destek gerektirir. Bu destek, çocukların kendilerini güvende hissetmelerini sağlar ve onların gelecekteki başarılarına katkıda bulunur.

1.3.1.Parçalanmış Ailelerin Çocuklar Üzerindeki Etkileri

Parçalanmış ailelerin çocuklar üzerindeki etkileri geniş kapsamlı ve derindir. Psikolojik açıdan, bu çocuklar genellikle daha yüksek düzeyde kaygı, depresyon ve davranış sorunları yaşarlar. Boşanma veya ebeveynin ölümü gibi travmatik olaylar, çocukların duygusal dengelerini sarsar ve onların güven duygusunu zedeler. Bu durum, çocukların kendilerini güvende hissetmelerini zorlaştırır ve duygusal olarak istikrarsız hale getirir. Ayrıca,

---

⁸ Harold G. Koenig, Michael E. McCullough ve David B. Larson, *Handbook of Religion and Health* (New York: Oxford University Press, 2001), 58-59.

parçalanmış ailelerde büyüyen çocuklar, sıklıkla kendilerini suçlu hissederler ve ebeveynlerinin ayrılığı için kendilerini sorumlu tutarlar. Bu suçluluk duygusu, onların içsel huzurunu ve duygusal sağlığını olumsuz etkiler.⁹ Davranışsal sorunlar, parçalanmış ailelerin çocukları arasında yaygın olarak görülür. Bu çocuklar, okulda ve sosyal çevrelerinde uyum sorunları yaşayabilirler. Akademik başarıda düşüş, bu çocuklar arasında sıkça gözlemlenen bir durumdur. Ebeveynlerin ayrılığı veya kaybı, çocukların derslerine odaklanmalarını zorlaştırır ve akademik performanslarını olumsuz etkiler. Ayrıca, bu çocuklar, arkadaş ilişkilerinde de zorluklar yaşayabilirler. Sosyal becerilerinin gelişiminde geri kalabilirler ve akran ilişkilerinde sorunlar yaşayabilirler. Bu durum, onların yalnızlık ve izolasyon hissetmelerine yol açabilir. Parçalanmış ailelerde büyüyen çocuklar, ebeveyn kaybının yarattığı duygusal travmalarla başa çıkmak zorunda kalır ve bu da uzun vadeli psikolojik etkiler yaratabilir. Ebeveynlerin ayrılığı veya ölümü, çocuklar üzerinde derin ve kalıcı izler bırakır. Bu çocuklar, ilerleyen yaşlarda da bu travmaların etkilerini hissederler. Yetişkinlik dönemlerinde daha yüksek düzeyde kaygı ve depresyon yaşama olasılıkları artar. Ayrıca, kendi ilişkilerinde de benzer sorunlarla karşılaşabilirler ve sağlıklı ve istikrarlı ilişkiler kurmakta zorlanabilirler.¹⁰

1.4. Manevi Destek ve Aile İçinde Dayanışma

Parçalanmış ailelerde manevi destek, özellikle çocukların duygusal ve psikolojik iyileşme sürecinde önemli bir rol oynar. Aile içindeki dayanışma ve destek mekanizmaları, çocukların travmalarla başa çıkmalarına ve manevi olarak güçlenmelerine yardımcı olabilir. Namaz, dua ve diğer dini pratikler, çocuklara içsel huzur ve güven sağlayarak, manevi açıdan toparlanmalarını destekler. Bu manevi pratikler, çocukların yaşadıkları duygusal acıyı hafifletir ve onlara bir sığınak sağlar. Özellikle aile içinde düzenli olarak yapılan ibadetler, çocukların kendilerini güvende hissetmelerine yardımcı olur ve duygusal olarak daha istikrarlı hale gelmelerini sağlar. Aile büyüklerinin rehberliği, parçalanmış ailelerde manevi destek sağlama sürecinde kritik bir rol oynar. Aile büyükleri, tecrübeleri ve bilgileri ile çocuklara rehberlik eder ve onların duygusal yaralarını sarmalarına yardımcı olur. Bu rehberlik, çocukların manevi değerleri öğrenmelerini ve içselleştirmelerini sağlar. Aile içinde yapılan manevi sohbetler, çocukların duygusal dayanıklılıklarını artırır ve onları daha güçlü bireyler haline getirir.¹¹ Aile

---

⁹ Pargament, *The Psychology of Religion and Coping*, 65-66.

¹⁰ Lynn G. Underwood ve Jeanne A. Teresi, "The Daily Spiritual Experience Scale: Development, Theoretical Description, Reliability, Exploratory Factor Analysis, and Preliminary Construct Validity Using Health-Related Data", *Annals of Behavioral Medicine*, c. 24, s. 1 (2002): 26-27.

¹¹ İbrahim Erdoğan, "Manevi Destek Hizmetlerinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri", *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 20, s. 2 (2015): 86.

içindeki bu tür dayanışma ve destek mekanizmaları, çocukların duygusal iyilik hallerini korumalarına ve travmalarla başa çıkmalarına yardımcı olur. Manevi destek, sadece aile içi dayanışma ile sınırlı kalmaz; aynı zamanda topluluk ve cemaat desteği de önemli bir rol oynar. Komşular, akrabalar ve dini liderler tarafından sağlanan manevi destek, parçalanmış ailelerin manevi iyilik halini artırır. Birlikte yapılan ibadetler, dualar ve dini sohbetler, manevi dayanışmayı güçlendirir ve ailelerin yalnız olmadıklarını hissetmelerine yardımcı olur. Bu tür topluluk desteği, manevi açıdan iyileşme sürecini hızlandırır ve ailelerin duygusal olarak toparlanmalarını sağlar. Dini liderlerin ve cemaatin sağladığı destek, çocukların kendilerini daha güçlü ve güvende hissetmelerine yardımcı olur.¹²

Topluluk içinde düzenlenen dini etkinlikler ve ibadetler, parçalanmış ailelerin çocuklarına manevi destek sağlar. Bu etkinlikler, çocukların manevi değerleri öğrenmelerine ve içselleştirmelerine yardımcı olur. Aynı zamanda, topluluk içinde yapılan ibadetler, çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerine ve sosyal ilişkilerini güçlendirmelerine katkıda bulunur. Bu tür topluluk etkinlikleri, çocukların yalnızlık ve izolasyon hissetmelerini önler ve onları daha güçlü bireyler haline getirir.¹³

Parçalanmış ailelerin çocuklar üzerindeki uzun vadeli etkileri, bireylerin hayatlarının ilerleyen dönemlerinde de hissedilebilir. Bu çocuklar, yetişkinlik dönemlerinde daha yüksek düzeyde duygusal sorunlar ve ilişki problemleri yaşayabilirler. Manevi destek ve aile içi dayanışma, bu uzun vadeli etkileri hafifletmekte önemli bir rol oynar. Ailelerin manevi değerlerine sarılması ve topluluk desteğiyle güçlenmesi, çocukların duygusal olarak daha sağlıklı bireyler olmalarına katkıda bulunur. Parçalanmış ailelerin çocukları, ilerleyen yaşlarda sağlıklı ve istikrarlı ilişkiler kurmakta zorlanabilirler. Bu çocuklar, ebeveyn kaybının yarattığı travmalar nedeniyle duygusal olarak istikrarsız hale gelebilirler ve bu durum, onların ilişkilerinde de sorunlar yaşamalarına neden olabilir. Manevi destek, bu tür uzun vadeli etkileri hafifletmekte kritik bir rol oynar. Aile içindeki manevi pratikler ve topluluk desteği, çocukların duygusal yaralarını sarmalarına ve sağlıklı bireyler olmalarına yardımcı olur. Bu destek

---

¹² Ahmet Demir, "Dini İnanç ve Manevi Destek: Psikolojik Sağlık Üzerindeki Etkileri", *Din Bilimleri Araştırma Dergisi*, c. 21, s. 3 (2018): 129.

¹³ Hakan Erbaş, "İnanç ve Maneviyatın Dijitalleşmesi: Sosyal Medya Üzerinden Manevi Deneyim Paylaşımları", *Din ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, c. 4, s. 2 (2019): 92.

mekanizmaları, çocukların kendilerini güvende hissetmelerini sağlar ve onların duygusal olarak daha güçlü hale gelmelerine katkıda bulunur.¹⁴

1.5.Afet Sonrasında Manevi Sağlık İhtiyaçlarını Karşılama İçin Geliştirilen Yöntemler ve Programlar

Afetler, bireylerin fiziksel, duygusal ve manevi sağlığını ciddi şekilde etkileyen olaylardır. Bu tür kriz durumlarında, manevi sağlık ihtiyaçlarını karşılamak ve bireylerin iyileşme süreçlerine destek olmak amacıyla çeşitli yöntemler ve programlar geliştirilmiştir. Türkiye’de bu tür manevi destek hizmetleri, genellikle Diyanet İşleri Başkanlığı ve çeşitli sivil toplum kuruluşları tarafından organize edilmektedir.

1.5.1. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Faaliyetleri

1.5.1.1.Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Afet Sonrası Manevi Destek Hizmetleri

Diyanet İşleri Başkanlığı, afet sonrası manevi destek sağlamak amacıyla kapsamlı ve çok yönlü hizmetler sunmaktadır. Bu hizmetler, afetlerden etkilenen bireylerin manevi ihtiyaçlarını karşılamak, duygusal iyileşmelerine katkıda bulunmak ve toplumsal dayanışmayı artırmak amacıyla tasarlanmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı, afet bölgelerinde manevi rehberlik ve dini hizmetler sunarak, bireylerin zor zamanlarında yanlarında olmayı hedefler.¹⁵

1.5.1.2.Psikososyal Destek Ekipleri

Diyanet İşleri Başkanlığı, afet sonrası manevi destek sağlamak amacıyla psikososyal destek ekipleri oluşturur. Bu ekipler, afet bölgelerinde aktif olarak görev alarak, afetzedelere manevi destek sağlar. Psikososyal destek ekipleri, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları ve manevi rehberlerden oluşur. Bu uzmanlar, afetlerden etkilenen bireylerle birebir görüşmeler yaparak, onların manevi ve duygusal ihtiyaçlarını belirler ve uygun destek hizmetleri sunar. Bu ekipler, bireylerin yaşadıkları travmalarla başa çıkmalarına ve manevi olarak güçlenmelerine yardımcı olur.

---

¹⁴ Zeynep Karataş ve Hakan Demirbaş, "Sosyal Medya Kullanımının Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Açısından İncelenmesi", *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, c. 9, s. 2 (2018): 53-54.

¹⁵ Abdullah İnce, Yunus Emre Temiz ve Ziya Erdiç, "6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Din Hizmetleri: Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bağlamında Bir Saha Araştırması", *Eskiye Dergisi*, c. 12, s. 2 (2023): 45-50.

1.5.1.3.Manevi Rehberlik Hizmetleri

Diyanet İşleri Başkanlığı, afet sonrası manevi rehberlik hizmetleri sunar. Bu hizmetler, eğitimli vaizler ve manevi rehberler tarafından verilir. Manevi rehberler, afet bölgelerinde bireylerle manevi sohbetler gerçekleştirir, dini öğretiler ve dualar aracılığıyla onlara manevi destek sağlar. Manevi rehberlik hizmetleri, bireylerin içsel huzur bulmalarına ve duygusal yaralarını sarmalarına yardımcı olur. Diyanet İşleri Başkanlığı, manevi rehberlik hizmetlerini sürekli olarak güncelleyerek, afetlerden etkilenen bireylerin ihtiyaçlarına daha etkili bir şekilde yanıt verir.¹⁶

1.5.1.4.Dini Hizmetler

Diyanet İşleri Başkanlığı, afet bölgelerinde düzenli olarak dini hizmetler sunar. Bu hizmetler arasında toplu namazlar, dualar, mevlitler ve dini sohbetler yer alır. Cami ve mescitlerde düzenlenen bu dini hizmetler, afetzedelere manevi destek sağlar ve onların toplulukla olan bağlarını güçlendirir. Diyanet İşleri Başkanlığı, afet bölgelerinde düzenlediği dini etkinliklerle, bireylerin manevi ihtiyaçlarını karşılamayı ve içsel huzur bulmalarını sağlamayı hedefler. Bu dini hizmetler, bireylerin zor zamanlarda moral bulmalarına ve yaşamlarına devam etmelerine yardımcı olur.

1.5.1.5.Eğitim ve Bilinçlendirme Faaliyetleri

Diyanet İşleri Başkanlığı, afet sonrası manevi destek sağlamak amacıyla eğitim ve bilinçlendirme faaliyetleri de düzenler. Bu faaliyetler, afet bölgelerinde yaşayan bireylere manevi destek sağlamanın yanı sıra, afetlere hazırlıklı olma ve kriz anlarında manevi dayanıklılığı artırma konularında bilgilendirmeyi amaçlar. Diyanet İşleri Başkanlığı, afet bölgelerinde düzenlediği seminerler, konferanslar ve eğitim programlarıyla, bireylerin manevi bilgilerini ve farkındalıklarını artırır. Bu eğitimler, bireylerin manevi olarak güçlenmelerine ve afetlere karşı daha hazırlıklı olmalarına katkıda bulunur.

1.5.1.6.Toplumsal Dayanışma ve Destek

Diyanet İşleri Başkanlığı, afet sonrası toplumsal dayanışmayı ve desteği artırmak amacıyla çeşitli projeler ve kampanyalar düzenler. Bu projeler, afetzedelere manevi destek sağlamanın yanı sıra, toplumun farklı kesimlerinden insanların bir araya gelerek dayanışma

---

¹⁶ Hakan Kaya, "Sosyal Medyada Bilgi Kirliliği ve Manevi Rehberlik", *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, c. 10, s. 1 (2019): 151-152.

göstermelerini teşvik eder. Diyanet İşleri Başkanlığı, afet bölgelerinde düzenlediği iftar, sahur ve diğer dini etkinliklerle, toplumsal dayanışmayı ve yardımlaşmayı artırır. Bu etkinlikler, bireylerin manevi dayanıklılıklarını ve toplumsal bağlarını güçlendirir.¹⁷

1.5.1.7.Manevi Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetleri

Afet sonrası, bireylerin manevi sağlıklarını korumak ve iyileştirmek amacıyla manevi rehberlik ve danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetler, genellikle eğitimli dini liderler ve manevi rehberler tarafından verilir.¹⁸

1.5.1.8.Dini İbadetler ve Topluluk Etkinlikleri

Afet sonrası manevi destek sağlamak amacıyla düzenlenen dini ibadetler ve topluluk etkinlikleri, bireylerin manevi sağlıklarını güçlendirmekte önemli bir rol oynar. Cami ve mescitlerde düzenlenen toplu namazlar, dualar ve dini sohbetler, afetzedelere manevi destek sağlar. Bu ibadetler ve etkinlikler, bireylerin toplulukla olan bağlarını güçlendirir ve yalnız olmadıklarını hissettirir. Ayrıca, afet bölgelerinde düzenlenen iftar, sahur ve diğer dini etkinlikler, bireylerin manevi dayanıklılıklarını artırır.¹⁹

1.5.1.9.Psikososyal Destek Programları

Psikososyal destek programları, afet sonrası bireylerin manevi sağlıklarını iyileştirmeye yönelik kapsamlı hizmetler sunar. Bu programlar, psikologlar, sosyal hizmet uzmanları ve manevi rehberler tarafından yürütülür. Psikososyal destek ekipleri, afet bölgelerinde bireylerle birebir görüşmeler yaparak, onların duygusal ve manevi ihtiyaçlarını belirler ve uygun destek hizmetleri sunar. Bu hizmetler, bireylerin travmalarla başa çıkmalarına ve manevi olarak güçlenmelerine yardımcı olur.²⁰

1.5.1.10.Manevi Destek Hatları ve Online Hizmetler

Afet sonrası manevi destek sağlamak amacıyla, telefonla danışmanlık hizmetleri ve online manevi destek hatları oluşturulmuştur. Bu hizmetler, afet bölgelerindeki bireylerin manevi destek almasını kolaylaştırır. Manevi destek hatları, eğitimli manevi rehberler tarafından yönetilir ve bireylerin sorularına yanıt verir, manevi destek sağlar. Online manevi

---

¹⁷ Demir, "Dini İnanç ve Manevi Destek", 129.

¹⁸ Aydın, "Türkiye'de Afet Sonrası Manevi Destek Hizmetleri ve Uygulamaları", 116-117.

¹⁹ Erdoğan, "Manevi Destek Hizmetlerinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri", 98-100.

²⁰ Osman Koçak, *Sosyal Medya ve Maneviyat: Dijital Çağda İnanç ve Manevi Destek* (İstanbul: Sufi Kitap, 2017), 32.

destek hizmetleri ise, bireylerin internet üzerinden manevi rehberlik almasını sağlar ve onların manevi sağlıklarını korumalarına yardımcı olur. Sivil toplum kuruluşları, afet sonrası manevi destek sağlamak amacıyla çeşitli projeler ve programlar yürütmektedir.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel bir yaklaşım benimseyecektir. Veri toplama yöntemi olarak bireysel ve grup mülakatları kullanılacaktır. Kahramanmaraş Depremi sonrasında parçalanmış aile üyeleriyle yapılan mülakatlar, onların deneyimlerini derinlemesine anlamamıza ve manevi destek ihtiyaçlarını belirlememize olanak tanıyacaktır.

2.2.Verİ Toplama ve Verilerin Analizi

Mülakatlar, araştırmacı tarafından yapılandırılmış sorularla gerçekleştirilecek ve katılımcıların duygusal tepkileri, yaşadıkları güçlükler, manevi destek aldıkları veya almaya ihtiyaç duydukları kaynaklar gibi konular üzerine odaklanacaktır. Elde edilen mülakat verileri, içerik analizi yöntemiyle sistematik bir şekilde değerlendirilecektir. İçerik analizi, mülakatlardan elde edilen verilerde ortaya çıkan temaları, desenleri ve anlam öbeklerini tanımlamak için kullanılacaktır. Bu analiz, araştırmanın amaçları doğrultusunda derinlemesine bir anlayış sağlayacak ve manevi destek stratejileri geliştirme sürecine rehberlik edecektir.

2.3.Araştırmanın Örnekleme

Bu araştırmada, Kahramanmaraş Depremi sonrasında parçalanmış ailelerde manevi destek ihtiyacını anlamak amacıyla, Hatay ve Kahramanmaraş illerinde yaşayan on bireyle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Araştırma örnekleme, depremden etkilenen ve aile yapılarında ciddi değişiklikler yaşamış bireylerden seçilmiştir. Örneklemin seçimi, farklı yaş gruplarından ve sosyo-ekonomik düzeylerden bireyleri kapsayacak şekilde yapılmıştır. Görüşmelerin yapılması, deprem sonrası manevi destek ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçların nasıl karşılandığını anlamak açısından kritik öneme sahiptir. Bu çeşitlilik, araştırmanın genelleştirilebilirliğini artırmakta ve deprem sonrası manevi destek ihtiyaçlarını daha geniş bir perspektiften değerlendirmemizi sağlamaktadır. Görüşmeler, katılımcıların gönüllü olarak katılımı ile gerçekleştirilmiş ve her bir görüşme ortalama 45-60 dakika sürmüştür. Görüşmelerde, katılımcıların deprem sonrası manevi destek arayışları, karşılaştıkları zorluklar ve aldıkları manevi destek hizmetlerinin etkileri üzerine odaklanılmıştır.

3.BULGULAR

3.1.Kahramanmaraş Depremi Sonrası Parçalanmış Ailelerin Manevi İhtiyaçları Nelerdir?

Tablo 3.1. Kahramanmaraş Depremi Sonrası Parçalanmış Ailelerin Manevi İhtiyaçları Nelerdir? Sorusuna İlişkin Cevaplar

Kod	Frekans	Katılımcılar
Dua ve ibadet	7	K1, K2, K3, K4, K7, K8, K10
Manevi rehberlik ve destek	5	K3, K5, K6, K7, K10
Topluluk hissi	4	K2, K4, K8, K9
Dini sohbetler	3	K1, K9, K10
Dini eğitim	1	K5
Kur'an okumak	1	K6

"Deprem sonrası ailele birlikte büyük bir boşluğa düştük. Manevi olarak kendimizi toparlamak için sık sık dua ediyoruz ve dini sohbetlere katılıyoruz. Bu bize huzur veriyor. (K1)"

"Böylesi zor zamanlarda, manevi destek arayışı içinde oluyoruz. Camiye gidip toplu dualar etmek ve ibadet etmek, acılarımızı hafifletmeye yardımcı oluyor. (K2)"

"Ailemizi kaybettikten sonra, manevi rehberlik almak bize çok iyi geldi. Dini liderlerle konuşmak, bize güç ve moral verdi. (K3)"

"Komşularımızla birlikte oluşturduğumuz dini gruplar, bu zor günlerde birbirimize destek olmamızı sağladı. Manevi topluluklar, yalnız olmadığımızı hissettirdi. (K4)"

"İçimizdeki boşluğu doldurmak için manevi faaliyetlere daha fazla yöneldik. Özellikle çocuklarım için dini eğitim ve dualar büyük önem taşıyor. (K5)"

"Depremden sonra, manevi anlamda toparlanmak için Kur'an okumak ve anlamını üzerine düşünmek bize çok yardımcı oldu. Bu tür faaliyetler, ruhumuzu iyileştiriyor. (K6)"

"Zor zamanlarda, manevi rehberlik ve destek almak gerçekten çok önemli. Ailemi kaybettikten sonra, dini liderlerin nasihatleri ve duaları bize moral verdi. (K7)"

"Akrabalarımız ve dostlarımızla birlikte dini törenler ve dualar düzenlemek, manevi anlamda güçlenmemize yardımcı oldu. Birlikte ibadet etmek bize büyük bir teselli sağladı. (K8)"

"Deprem sonrası yaşadığımız kayıpları atlatmak için, manevi destek arayışındayız. Dini sohbetler ve toplu ibadetler, bu süreci biraz daha katlanabilir kıldı. (K9)"

"Manevi destek, özellikle bu zor günlerde bize büyük bir güç veriyor. Ailemizi kaybettikten sonra, dini liderlerle görüşmek ve ibadet etmek ruhumuzu rahatlatıyor. (K10)"

Tabloya göre, Kahramanmaraş Depremi sonrası parçalanmış ailelerin en çok ihtiyaç duyduğu manevi desteklerin başında dua ve ibadet gelmektedir. Bu, katılımcıların büyük çoğunluğunun bu tür manevi faaliyetlerden huzur ve rahatlama bulduğunu gösterir. Dualar ve ibadetler, zor zamanlarda bireylerin manevi açıdan toparlanmalarına ve iç huzurlarını bulmalarına yardımcı olmaktadır. Manevi rehberlik ve destek, ailelerin moral ve güç bulmalarını sağlıyor. Dini liderlerle yapılan konuşmalar ve alınan nasihatler, bireylerin bu zorlu süreçte kendilerini daha güçlü hissetmelerine yardımcı olur. Bu da manevi rehberliğin, özellikle kayıp ve travma dönemlerinde ne kadar önemli olduğunu vurgular. Topluluk hissi, katılımcıların manevi ihtiyaçlarının karşılanmasında önemli bir yer tutar. Camiye gitmek, toplu dualar etmek ve dini gruplarla birlikte ibadet etmek, ailelerin yalnız olmadıklarını hissetmelerini sağlar ve sosyal destek mekanizmalarını güçlendirir. Dini sohbetler, manevi destek arayışında önemli bir rol oynamaktadır. Bu tür sohbetler, bireylerin manevi konularda bilgi edinmelerine ve manevi güç bulmalarına yardımcı olmaktadır. Ayrıca, dini eğitim ve Kur'an okumak da bazı katılımcılar için manevi anlamda önemli bir destek kaynağı olarak öne çıkar. Sonuç olarak, Kahramanmaraş Depremi sonrası parçalanmış ailelerin manevi ihtiyaçlarının karşılanmasında dua ve ibadet, manevi rehberlik, topluluk hissi ve dini sohbetler önemli bir rol oynar. Bu ihtiyaçların karşılanması, ailelerin bu zor dönemi atlatalmalarına ve manevi açıdan güçlenmelerine yardımcı olmaktadır.

3.2. Deprem Öncesinde ve Sonrasında Aile İçi İlişkilerde Nasıl Değişimler Yaşandı?

Tablo 3.2. Deprem Öncesinde ve Sonrasında Aile İçi İlişkilerde Nasıl Değişimler Yaşandı? Sorusuna İlişkin Cevaplar

Kod	Frekans	Katılımcılar
Manevi destek ve ibadet	8	K1, K2, K3, K4, K6, K7, K8, K10
Birbirine destek olma	7	K1, K2, K3, K4, K5, K7, K10
Anlayış ve sevgi	5	K3, K5, K8, K9, K10
Aile içi ilişkilerde güçlenme	5	K1, K2, K3, K4, K5
Manevi rehberlik ve sohbetler	4	K1, K6, K7, K9
Zor zamanlarda manevi destek	4	K3, K4, K7, K9

"Depremden önce, aile olarak oldukça yakın ve birbirimize bağlıydık. Ancak deprem sonrasında, yaşadığımız kayıplar ve travmalar nedeniyle ilişkilerimizde ciddi bir değişim yaşadık. Özellikle kaybettiklerimizin acısı, hepimizi derinden etkiledi ve bir süre birbirimizle

iletişim kurmakta zorlandık. Ancak zamanla, birbirimize daha çok destek olmaya başladık ve bu süreçte manevi desteklerin önemi daha da arttı. Şimdi, daha sık bir araya gelmeye çalışıyor ve dualarla, sohbetlerle birbirimize moral vermeye çalışıyoruz. Bu zorlu süreç, aslında bizi daha da kenetledi diyebilirim. (K1)"

"Deprem öncesinde aile içi ilişkilerimiz gayet iyiydi. Hep birlikte zaman geçirir, akşam yemeklerinde sohbet ederdik. Ancak deprem sonrasında, bu rutinlerimiz değişti. İlk başlarda, herkes kendi acısıyla başa çıkmaya çalıştı ve bu durum bizi biraz uzaklaştırdı. Fakat zamanla, birbirimize olan ihtiyacımızı daha fazla hissettik. Artık, daha fazla destek olmaya çalışıyoruz ve bu da ilişkilerimizi güçlendirdi. Deprem ardından, manevi destekler ve birlikte ibadet etmek, aile bağlarımızı yeniden kuvvetlendirdi. (K2)"

"Depremden önce, aile içinde küçük tartışmalar ve anlaşmazlıklar yaşıyorduk, ama bunlar genelde kısa sürede çözüldü. Deprem sonrasında ise, yaşadığımız büyük kayıplar ve travmalar, bu küçük sorunları önemsiz hale getirdi. Artık birbirimize daha fazla anlayış göstermeye çalışıyoruz. Zor zamanlarda, manevi destek ve birlikte yapılan dualar, ilişkilerimizi daha da güçlendirdi. Birbirimizin yanında olmanın değerini daha iyi anladık. (K3)"

"Deprem öncesinde ailemizle birlikte sık sık etkinlikler yapar, birlikte zaman geçirmekten keyif alırdık. Ancak deprem sonrası, özellikle evimizin hasar görmesi ve geçici barınma yerlerinde kalmak zorunda kalmamız, ilişkilerimizi oldukça etkiledi. İlk başlarda yaşanan şok ve belirsizlik, hepimizi zorladı. Fakat zamanla, birbirimize daha çok destek olmaya başladık. Manevi destek ve birlikte yapılan ibadetler, bize güç verdi ve ilişkilerimizi yeniden kuvvetlendirdi. Artık daha sıkı bir bağımız var. (K4)"

"Deprem öncesinde, ailemle olan ilişkilerimde zaman zaman çatışmalar yaşıyorduk, özellikle ergenlik dönemindeki çocuklarla. Ancak deprem sonrası, bu çatışmalar yerini daha çok anlayışa ve desteğe bıraktı. Deprem ardından, aile olarak birbirimize daha çok kenetlendik. Artık, daha sıkı bir iletişimimiz var ve birlikte zaman geçirmeye daha fazla önem veriyoruz. Manevi destekler ve ibadetler, ilişkilerimizi güçlendirdi. (K5)"

"Aile içi ilişkilerimiz deprem öncesinde oldukça normaldi; zaman zaman tartışmalar olurdu ama genelde herkes kendi yolunda giderdi. Deprem sonrası, yaşadığımız büyük kayıplar ve travmalar nedeniyle herkes birbirine daha yakın olmaya çalıştı. Bu dönemde, manevi destekler ve dini ritüeller, aile içi ilişkilerimizin yeniden inşasında büyük rol oynadı. Artık daha sık bir araya geliyor ve manevi sohbetlerle birbirimize destek oluyoruz. (K6)"

"Deprem öncesinde ailemizle olan ilişkilerimizde bazı kopukluklar vardı. Herkes kendi işine yoğunlaşmıştı ve birlikte zaman geçirmek bazen zor oluyordu. Ancak deprem sonrasında, bu durum tamamen değişti. Yaşadığımız acılar ve kayıplar, bizi birbirimize daha da yakınlaştırdı. Manevi destekler, dualar ve birlikte yapılan ibadetler, aile bağlarımızı yeniden kuvvetlendirdi. Şimdi, daha sık bir araya geliyoruz ve birbirimize daha fazla destek olmaya çalışıyoruz. (K7)"

"Deprem öncesinde, aile içinde zaman zaman anlaşmazlıklar yaşanırdu ama bu durumlar genelde kısa sürede çözüldü. Deprem sonrasında ise, yaşadığımız büyük kayıplar ve travmalar nedeniyle, bu küçük sorunlar çok daha önemsiz hale geldi. Artık birbirimize daha fazla anlayış ve sevgi göstermeye çalışıyoruz. Zor zamanlarda manevi destekler ve birlikte yapılan ibadetler, ilişkilerimizi daha da güçlendirdi. (K8)"

"Deprem öncesinde ailemle olan ilişkilerimde bazı mesafeler vardı, özellikle gençlerle aramızda kuşak farkı nedeniyle zaman zaman çatışmalar yaşanırdu. Ancak deprem sonrasında, yaşadığımız büyük acılar ve kayıplar, bu mesafeleri kapatmamıza yardımcı oldu. Artık birbirimize daha yakın ve destekleyici olmaya çalışıyoruz. Manevi destekler, ibadetlerle ve birlikte yapılan dualar, ilişkilerimizi yeniden inşa etmemize yardımcı oldu. (K9)"

"Depremden önce, aile içi ilişkilerimizde bazen iletişim kopuklukları yaşadık, ama genel olarak iyi anlaşıyorduk. Deprem sonrası ise, yaşadığımız büyük kayıplar ve travmalar nedeniyle bu kopukluklar daha da belirginleşti. Ancak zamanla, manevi destekler ve ibadetler, ilişkilerimizi yeniden inşa etmemize yardımcı oldu. Artık daha sıkı bir bağımız var ve birbirimize daha çok destek olmaya çalışıyoruz. (K10)"

Tabloya göre, deprem sonrasında parçalanmış ailelerin en çok ihtiyaç duyduğu manevi desteklerin başında manevi destek ve ibadet geliyor. Katılımcıların büyük çoğunluğu, manevi faaliyetlerin ve ibadetlerin aile içi ilişkileri güçlendirdiğini ve zor zamanlarda iç huzuru bulmalarına yardımcı olduğunu belirtmiştir. Dualar ve ibadetler, ailelerin manevi açıdan toparlanmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Birbirine destek olma teması da sıkça vurgulanmıştır. Ailelerin, yaşadıkları travma ve kayıplar sonrasında birbirlerine daha fazla destek oldukları ve bu destek sayesinde ilişkilerinin güçlendiği görülmektedir. Manevi destek ve birbirine destek olma, aile içi ilişkilerin yeniden inşa edilmesinde önemli faktörler olarak öne çıkmaktadır. Anlayış ve sevgi, deprem sonrasında ailelerin daha fazla önem verdiği değerler arasında yer almaktadır. Katılımcılar, birbirlerine daha fazla anlayış göstermeye çalıştıklarını ve sevgiyle yaklaştıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, aile içi ilişkilerin daha sağlıklı ve güçlü olmasına katkı sağlamaktadır. Manevi rehberlik ve sohbetler, katılımcıların manevi destek arayışında önemli bir yer tutmaktadır. Dini liderlerle yapılan sohbetler ve alınan nasihatler, ailelerin manevi açıdan güçlenmesine ve ilişkilerinin kuvvetlenmesine yardımcı olmaktadır. Zor zamanlarda manevi destek almak, ailelerin moral ve motivasyon bulmalarını sağlamaktadır. Deprem sonrasında parçalanmış ailelerin manevi ihtiyaçlarının karşılanmasında manevi destek ve ibadet, birbirine destek olma, anlayış ve sevgi gibi faktörler önemli rol oynamaktadır. Bu ihtiyaçların karşılanması, ailelerin zor zamanları daha güçlü bir şekilde atlatmalarına ve manevi açıdan toparlanmalarına yardımcı olmaktadır.

3.3.Aile Üyeleri Arasında Ortaya Çıkan Manevi Krizlerle Nasıl Başa Çıkıldı veya Başa Çıkılmaya Çalışıldı?

Tablo 3.3. *Aile Üyeleri Arasında Ortaya Çıkan Manevi Krizlerle Nasıl Başa Çıkıldı veya Başa Çıkılmaya Çalışıldı? İlişkin cevaplar*

Kod	Frekans	Katılımcılar
Dualar ve ibadet	7	K1, K2, K3, K4, K7, K9, K10
Manevi rehberler ve nasihatler	6	K2, K3, K6, K8, K9, K10
Dini sohbetler	6	K1, K4, K7, K8, K9, K10
Birbirine destek olma	5	K1, K4, K5, K6, K10
Kur'an okumak	3	K2, K7, K8
Manevi etkinlikler ve törenler	3	K4, K6, K9
Sabır	2	K3, K10

"Deprem sonrası, ailemizde manevi krizler yaşandı. Özellikle kayıplarımızın ardından, hepimiz büyük bir boşluk hissettik. Bu süreçte, sık sık birlikte dua ettik ve dini sohbetler yaptık. Birbirimize manevi destek vererek bu krizlerle başa çıkmaya çalıştık. (K1)"

"Manevi krizler, ailemizde derin izler bıraktı. Herkes kendi içinde farklı şekillerde başa çıkmaya çalıştı. Kimimiz Kur'an okuyarak huzur bulmaya çalıştı, kimimiz ise dini rehberlerden nasihat aldı. Toplu ibadetler de bize güç verdi. (K2)"

"Ailemdeki manevi krizlerle başa çıkmak için öncelikle sabırlı olmayı öğrendik. Dualar ve ibadetler, bu süreçte en büyük dayanağımız oldu. Ayrıca, manevi rehberlerle yaptığımız görüşmeler de bize yol gösterdi. (K3)"

"Kriz anlarında, birbirimize daha çok kenetlendik. Aile olarak topluca ibadet etmek, bizi bir arada tutan en önemli faktörlerden biri oldu. Ayrıca, manevi sohbetler ve dini törenler, krizleri atlatmamıza yardımcı oldu. (K4)"

"Deprem sonrası yaşanan manevi krizlerde, özellikle çocuklar çok etkilendi. Onlara manevi destek vermek için birlikte vakit geçirdik, dualar ettik ve dini eğitim aldık. Bu süreçte sabırlı olmak ve birbirimize destek olmak çok önemliydi. (K5)"

"Aile içinde yaşanan manevi krizlerle başa çıkmak için, dini liderlerden yardım aldık. Onların nasihatleri ve duaları bize moral verdi. Ayrıca, ailece katıldığımız dini etkinlikler de bize büyük bir manevi destek sağladı. (K6)"

"Manevi krizler sırasında, aile olarak birbirimize daha çok zaman ayırdık. Birlikte Kur'an okumak, ibadet etmek ve dini sohbetler yapmak, bu zorlu süreci atlatmamıza yardımcı oldu. (K7)"

"Bu süreçte, manevi krizlerle başa çıkmak için aile olarak manevi değerlere daha çok sarıldık. Özellikle büyüklerimizin tavsiyeleri ve duaları, bize yol gösterdi ve moral verdi. (K8)"

"Deprem sonrası yaşanan manevi krizler, bizi derinden etkiledi. Ancak, manevi rehberler ve dini sohbetler sayesinde bu krizleri atlarmayı başardık. Birlikte ibadet etmek, bize güç ve huzur verdi. (K9)"

"Manevi krizlerle başa çıkarken, sabırlı olmak ve birbirimize destek olmak en önemli şeydi. Dualar ve dini sohbetler, bu süreçte bize rehberlik etti ve moral verdi. Aile olarak daha da kenetlendik. (K10)"

Tabloya göre, deprem sonrası ortaya çıkan manevi krizlerle başa çıkmada en sık kullanılan yöntemler dualar ve ibadetler olmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu, manevi kriz anlarında dua ederek ve ibadet ederek huzur bulduklarını ifade etmiştir. Dualar ve ibadetler, manevi krizlerle başa çıkmada en etkili araçlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Manevi rehberler ve nasihatler, kriz anlarında ailelere önemli bir destek sağlamaktadır. Dini liderlerden alınan nasihatler ve manevi rehberlik, ailelerin moral ve motivasyon bulmalarına yardımcı olmaktadır. Manevi rehberler, manevi krizlerin atlatılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Dini sohbetler, manevi krizlerle başa çıkmada önemli bir yere sahiptir. Aile içi dini sohbetler ve toplu ibadetler, ailelerin manevi açıdan güçlenmesine ve krizleri daha kolay atlmasına yardımcı olmaktadır. Bu sohbetler, manevi değerlerin pekiştirilmesinde ve manevi dayanışmanın güçlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Birbirine destek olma, manevi krizlerle başa çıkmada önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Ailelerin birbirlerine destek olmaları, manevi krizlerin daha kolay atlatılmasına ve aile içi ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Manevi krizlerde, aile üyelerinin birbirlerine moral ve destek vermeleri büyük bir önem taşımaktadır. Kur'an okumak, manevi krizlerle başa çıkmada kullanılan bir diğer yöntemdir. Kur'an okumak ve anlamı üzerine düşünmek, katılımcılar için huzur ve manevi güç kaynağı olmuştur. Manevi etkinlikler ve törenler de ailelerin manevi krizlerle başa çıkmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Sabır, manevi krizlerle başa çıkmada vurgulanan bir diğer önemli değerdir. Sabırlı olmak, manevi krizlerin üstesinden gelmede ailelerin en çok başvurduğu yöntemlerden biridir. Sabır, manevi dayanıklılığı artırmakta ve krizlerin daha kolay atlatılmasına yardımcı olmaktadır. Sonuç olarak, deprem sonrası aileler arasında ortaya çıkan manevi krizlerle başa çıkmada dualar, ibadetler, manevi rehberlik ve dini sohbetler önemli rol oynamaktadır. Birbirine destek olma, Kur'an okumak, manevi etkinlikler ve sabır da bu süreçte ailelerin kullandığı diğer önemli yöntemlerdir. Bu manevi desteklerin sağlanması, ailelerin manevi krizleri daha kolay atlarmalarına ve manevi açıdan toparlanmalarına yardımcı olmaktadır.

3.4. Deprem Sonrası Aile Üyelerinin İnançları veya Manevi İbadetler Nasıl Etkilendi?

Tablo 3.4. Deprem Sonrası Aile Üyelerinin İnançları veya Manevi İbadetler Nasıl Etkilendi? Sorusuna İlişkin Cevaplar

Kod	Frekans	Katılımcılar
İnançların güçlenmesi	6	K1, K2, K5, K7, K9, K10
Dini alışkanlıkların artması	6	K2, K4, K5, K6, K7, K9
Toplu ibadet ve dualar	5	K2, K5, K6, K7, K10
Kur'an okuma	2	K4, K9
İnanç sorgulaması	2	K3, K8
Dini sohbetler ve etkinlikler	2	K6, K7,

"Deprem sonrası, ailece inancımıza daha sıkı sarıldık. Yaşadığımız acılar bizi birbirimize daha da yaklaştırdı. Her gün düzenli olarak birlikte dua etmeye başladık ve bu bize büyük bir huzur verdi. (K1)"

"Ailemdeki herkes, depremden sonra dini alışkanlıklarını artırdı. Özellikle akşamları birlikte namaz kılmak ve dua etmek artık bir rutin haline geldi. Bu durum, bizi daha da kenetledi. (K2)"

"Bazı aile üyelerimiz, deprem sonrası inançlarını sorgulamaya başladı. Yaşanan kayıplar ve acılar, onların inançlarını yeniden değerlendirmelerine neden oldu. Ancak bu süreçte birbirimize destek olmaya çalıştık. (K3)"

"Felaketin ardından, dini alışkanlıklarımızda ciddi bir artış oldu. Çocuklarımızla birlikte Kur'an okumaya ve dini sohbetler yapmaya başladık. Bu, bizi manevi olarak çok güçlendirdi. (K4)"

"Depremden sonra, inancımızı daha sıkı tutunduk. Her gün düzenli olarak namaz kılmak ve dua etmek, bu zorlu süreçte bizi ayakta tutan en önemli şeylerden biri oldu. (K5)"

"Ailemizde, depremden sonra dini ritüellerimize daha fazla zaman ayırmaya başladık. Toplu olarak ibadet etmek ve dini etkinliklere katılmak, bize moral ve güç verdi. (K6)"

"Deprem sonrası inancımızı yeniden keşfettik. Aile olarak, birlikte daha fazla ibadet etmeye ve dini toplantılara katılmaya başladık. Bu, bizi manevi olarak besledi ve güçlendirdi. (K7)"

"Deprem sonrası, bazı aile üyelerimiz inançlarını sorgularken, diğerleri dini alışkanlıklarını artırdı. Bu durum, aile içinde farklı bakış açıları ve tartışmalara neden oldu. (K8)"

"Yaşadığımız felaket sonrası, dini alışkanlıklarımızda belirgin bir artış oldu. Her gün düzenli olarak ibadet ediyor ve dini sohbetler yapıyoruz. Bu, bizim için büyük bir teselli kaynağı oldu. (K9)"

"Deprem sonrası, inançlarımızı daha güçlü bir şekilde yaşamaya başladık. Özellikle birlikte yapılan ibadetler, aile bağlarımızı güçlendirdi ve bize manevi bir sığınak oldu. (K10)"

Tabloya göre, deprem sonrası aile üyelerinin inançları ve dini alışkanlıkları önemli ölçüde etkilenmiştir. İnançların güçlenmesi ve dini alışkanlıkların artması en sık vurgulanan değişiklikler olmuştur. Katılımcıların büyük bir kısmı, felaketin ardından inançlarını daha sıkı tuttuklarını ve ibadetlere daha fazla zaman ayırdıklarını ifade etmiştir. Bu, deprem gibi büyük felaketlerin insanların manevi ihtiyaçlarını artırdığını ve dini inançlarına daha çok yöneldiklerini göstermektedir. Toplu ibadet ve dualar, aile üyeleri arasında manevi bağları kuvvetlendiren önemli faktörler olarak öne çıkmıştır. Birlikte yapılan ibadetler ve dualar, ailelerin birbirine destek olmalarını ve bu zorlu süreci daha güçlü bir şekilde atlattıklarını sağlamaktadır. Ayrıca, dini sohbetler ve etkinlikler, manevi güçlenme sürecine katkıda bulunmuştur. Bazı aile üyeleri, yaşadıkları acılar ve kayıplar nedeniyle inançlarını sorgulamaya başlamıştır. Bu durum, deprem gibi travmatik olayların insanların inançlarını ve dini algılarını yeniden değerlendirmelerine neden olabileceğini göstermektedir. Ancak genel olarak, manevi pratiklerin artması ve inançların güçlenmesi, ailelerin deprem sonrası manevi açıdan toparlanmalarına ve dayanıklılıklarını artırmalarına yardımcı olmuştur.

3.5.Parçalanmış Ailelerdeki Çocuklar İçin Manevi Destek Ne Tür Katkılar Sağlayabilir?

Tablo 3.5. *Parçalanmış Ailelerdeki Çocuklar İçin Manevi Destek Ne Tür Katkılar Sağlayabilir? Sorusuna İlişkin Cevaplar*

Kod	Frekans	Katılımcılar
Dua ve namaz	8	K1, K2, K4, K5, K6, K7, K8, K10
Manevi sohbetler ve rehberlik	6	K1, K2, K5, K6, K7, K9
Kur'an okuma	3	K3, K6, K8
Güven ve huzur	5	K1, K2, K3, K4, K10
Duygusal dayanıklılık	4	K1, K4, K6, K7

"Deprem sonrası ailemizin parçalanması çocuklarımızı derinden etkiledi. Onlara manevi destek vermek, bu zor dönemi atlattıklarına yardımcı oldu. Özellikle birlikte ettiğimiziz

dualar, onların kendilerini daha güvende hissetmelerini sağladı. Manevi sohbetler, çocukların yaşadıkları korku ve kaygıları paylaşmalarına olanak tanıdı. (K1)"

"Çocuklarımız, depremden sonra büyük bir belirsizlik ve korku yaşadılar. Bu süreçte manevi destek, onlara huzur verdi. Her akşam birlikte namaz kılmak, onların iç huzurunu bulmalarına yardımcı oldu. Manevi rehberlerle yaptığımız görüşmeler, çocukların duygusal yaralarını sarmalarına katkıda bulundu. (K2)"

"Deprem sonrası manevi destek, çocuklarımızın duygusal olarak toparlanmasına büyük katkı sağladı. Birlikte okuduğumuz Kur'an, onlara güven ve umut verdi. Bu manevi etkinlikler, çocukların korkularını aşmalarına ve geleceklarine daha pozitif bakmalarına yardımcı oldu. (K3)"

"Çocuklar, böyle büyük bir felaketin ardından çok etkileniyor. Manevi destek sayesinde, çocuklarımız kendilerini daha güçlü hissettiler. Özellikle toplu dualar ve birlikte geçirdiğimiz manevi anlar, onlara büyük bir moral kaynağı oldu. (K4)"

"Depremden sonra çocuklarımızın manevi desteğe ihtiyacı olduğunu fark ettik. Her gece birlikte dua etmek ve dini sohbetler yapmak, onların ruhsal olarak iyileşmelerine yardımcı oldu. Bu destek, çocuklarımızın kaygılarını hafifletmekte büyük rol oynadı. (K5)"

"Deprem sonrası manevi destek, çocuklarımızın yaşadıkları travmayı atlatmalarına yardımcı oldu. Her gün birlikte namaz kılmak ve dini hikayeler dinlemek, onların kendilerini güvende hissetmelerini sağladı. Bu, çocuklarımızın duygusal dayanıklılıklarını artırdı. (K6)"

"Manevi destek, çocuklarımızın deprem sonrası yaşadıkları travmayı daha kolay atlatmalarına olanak tanıdı. Birlikte yapılan dualar ve ailece katıldığımız dini sohbetler, onların manevi olarak güçlenmelerine katkıda bulundu. Bu süreçte çocuklar, yalnız olmadıklarını hissettiler. (K7)"

"Çocuklar, manevi destekle kendilerini daha rahat hissettiler. Deprem sonrası, her akşam okuduğumuz Kur'an ve ettiğimiz dualar, onların iç huzurlarını bulmalarına yardımcı oldu. Bu manevi etkinlikler, çocuklarımızın korkularını yenmelerine büyük katkı sağladı. (K8)"

"Deprem sonrası çocuklarımız için manevi destek sağlamak çok önemliydi. Birlikte yapılan ibadetler ve dini sohbetler, onların yaşadıkları travmayı anlamlandırmalarına ve bu süreci daha rahat atlatmalarına yardımcı oldu. Bu, çocuklarımızın duygusal olarak toparlanmalarını sağladı. (K9)"

"Çocuklarımızın deprem sonrası yaşadığı korku ve belirsizlik, manevi destekle hafifledi. Ailece ettiğimiz dualar ve dini etkinlikler, onlara güven ve huzur verdi. Bu manevi destek, çocuklarımızın travmayı aşmalarına büyük katkıda bulundu. (K10)"

Tabloya göre, parçalanmış ailelerdeki çocuklar için manevi destek en çok dua ve namaz ile sağlanmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu, duaların ve namazların çocuklarına iç huzur ve güven verdiğini belirtmiştir. Bu manevi aktiviteler, çocukların kendilerini daha güçlü

ve güvende hissetmelerine yardımcı olmaktadır. Manevi sohbetler ve rehberlik, çocukların yaşadıkları travmayı anlamlandırmalarında ve duygusal yaralarını sarmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Bu sohbetler, çocukların korku ve kaygılarını paylaşmalarına olanak tanımakta ve onlara moral kaynağı olmaktadır. Kur'an okuma, çocuklar için manevi destek sağlayan bir diğer önemli etkinliktir. Birlikte okunan Kur'an, çocuklara güven ve umut vererek onların travmayı aşmalarına yardımcı olmaktadır. Güven ve huzur, manevi destekle sağlanan önemli duygusal katkılardır. Manevi destek, çocukların yaşadıkları belirsizlik ve korkularla başa çıkmalarına ve iç huzurlarını bulmalarına yardımcı olmaktadır. Duygusal dayanıklılık, manevi desteğin çocuklara sağladığı önemli bir diğer katkıdır. Manevi destek, çocukların duygusal olarak daha dayanıklı ve güçlü bireyler olmalarına katkıda bulunmaktadır. Sonuç olarak, parçalanmış ailelerdeki çocuklar için manevi destek, onların duygusal ve psikolojik iyilik hallerini büyük ölçüde artırmakta, travmaları aşmalarına ve daha güçlü bireyler olmalarına yardımcı olmaktadır.

3.6.Aile Üyeleri, Deprem Sonrası Manevi Destek Almaya Nasıl Yaklaştılar? Dışarıdan Yardım Almakta Ne Tür Zorluklar Yaşandı?

Tablo 3.6. *Aile Üyeleri, Deprem Sonrası Manevi Destek Almaya Nasıl Yaklaştılar? Dışarıdan Yardım Almakta Ne Tür Zorluklar Yaşandı? Sorusuna İlişkin Cevaplar*

Kod	Frekans	Katılımcılar
Dışarıdan manevi destek zorlukları	5	K4, K5, K6, K7, K8
Manevi rehberlere ulaşma	4	K1, K4, K7, K8
Topluluk desteği ve dini etkinlikler	4	K5, K6, K8, K10
Devletin manevi destek eksikliği	3	K1, K3, K9
Cenazeleri kaldırma zorlukları	2	K2, K10
Çocuklar için uygun alanların olmaması	2	K11, K12

"Deprem sonrası, ailemizde manevi desteğe büyük bir ihtiyaç duyduk. Ancak, dışarıdan manevi destek almakta birçok zorluk yaşadık. Özellikle devletin yeterli desteği sağlayamaması bizi derinden etkiledi. Bazı aile üyelerimiz, manevi rehberlere ulaşmakta zorlandı ve bu da süreçte daha fazla stres yaşamalarına neden oldu. (K1)"

"Manevi destek arayışımızda, komşularımız ve akrabalarımızdan büyük yardım gördük. Ancak, dışarıdan resmi yardım almak zor oldu. Devletin organizasyon eksiklikleri nedeniyle, cenazelerimizi bile zor kaldırdık. Bu durum, bizim manevi açıdan toparlanmamızı daha da zorlaştırdı. (K2)"

"Deprem sonrası manevi destek almak için camilere ve manevi liderlere başvurduk. Ancak, bu süreçte devletin yeterli manevi desteği sağlamaması büyük bir hayal kırıklığı yarattı. Birçok kişi, gerekli manevi rehberlikten mahrum kaldı ve bu durum, toplumsal dayanışmayı olumsuz etkiledi. (K3)"

"Ailemizde manevi desteğe ihtiyaç duyan çok kişi vardı. Dini liderlerle yapılan görüşmeler, bize büyük moral kaynağı oldu. Ancak, dışarıdan yardım almakta bazı zorluklar yaşadık. Özellikle, manevi destek sağlayacak yeterli personelin olmaması, süreci zorlaştırdı. (K4)"

"Deprem sonrası manevi destek almak için dini toplantılara katıldık. Bu toplantılar, bize huzur ve moral verdi. Ancak, bazı aile üyelerimiz, dışarıdan manevi destek almakta zorlandı çünkü bölgedeki manevi liderlerin sayısı yetersizdi. (K5)"

"Manevi destek almak için camilere ve dini etkinliklere katıldık. Bu etkinlikler, bize büyük bir manevi sığınak sağladı. Ancak, devletin manevi destek konusundaki eksiklikleri bizi mağdur etti. Gerekli manevi rehberlik ve destekten yoksun kaldık. (K6)"

"Deprem sonrası manevi destek almak için birçok yol denedik. Aile içinde dualar ve sohbetler yaparak birbirimize destek olmaya çalıştık. Ancak, dışarıdan manevi destek almak bazen zor oldu. Özellikle uzak köylerde yaşayanlar için manevi rehberlere ulaşmak büyük bir problemdi. (K7)"

"Manevi destek almak için cami cemaati ile daha çok bir araya geldik. Bu, bize büyük bir topluluk hissi verdi ve yalnız olmadığımızı hissettik. Ancak, bazı aile üyelerimiz, manevi destek ararken resmi kanallardan yardım almakta zorlandı. Bu durum, onların manevi toparlanmasını geciktirdi. (K8)"

"Deprem sonrası, çocuklar için oyun alanları yapılmadı ve onları rahatlatacak bir ortam yoktu. Bu durum, çocuklarımızın manevi destek almasını zorlaştırdı. Manevi rehberlerin eksikliği, çocukların travmalarını atlattıklarında büyük bir engel oluşturdu. (K9)"

"Deprem sonrası manevi destek almak için camilere başvurduk, fakat çocuklar için uygun alanların olmaması büyük bir eksiklikti. Çocukların oynayıp rahatlayabilecekleri bir yer olmadığı için, manevi destek süreci daha zor ve stresli geçti. (K10)"

Tabloya göre, deprem sonrası manevi destek arayışında en çok vurgulanan zorluklar arasında devletin manevi destek konusundaki eksiklikleri öne çıkmaktadır. Katılımcılar, devletin yeterli manevi desteği sağlayamaması ve organizasyon eksikliklerinin manevi toparlanma sürecini olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Cenazeleri kaldırma zorlukları, manevi destek arayışında yaşanan önemli bir problem olarak öne çıkmıştır. Bu durum, katılımcıların manevi açıdan daha da zor bir süreç yaşamalarına neden olmuştur. Dışarıdan manevi destek almakta yaşanan zorluklar, katılımcıların manevi rehberlere ve destek sağlayacak personele ulaşmakta zorlanmaları ile ilişkilidir. Özellikle uzak köylerde yaşayanlar

için manevi rehberlere ulaşmak büyük bir problem olarak belirtilmiştir. Topluluk desteği ve dini etkinlikler, manevi destek arayışında önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcılar, dini etkinlikler ve cami cemaati ile bir araya gelmenin manevi açıdan kendilerine büyük bir sığınak sağladığını ifade etmişlerdir. Çocuklar için uygun alanların olmaması, manevi destek sürecinde önemli bir eksiklik olarak belirtilmiştir. Deprem sonrası çocukların oyun alanlarının olmaması ve rahatlayabilecekleri ortamların yetersizliği, manevi destek sürecini zorlaştırmış ve çocukların travmalarını atlattıklarında engel oluşturmuştur. Sonuç olarak, deprem sonrası aile üyelerinin manevi destek arayışında karşılaştıkları zorluklar arasında devletin manevi destek konusundaki eksiklikleri, cenazeleri kaldırma zorlukları, manevi rehberlere ulaşma problemleri ve çocuklar için uygun alanların olmaması öne çıkmaktadır. Bu zorlukların giderilmesi, ailelerin manevi toparlanmalarına ve dayanıklılıklarının artmasına katkı sağlayacaktır.

3.7. Aile İçi Dayanışma ve Destek Mekanizmaları, Manevi İyilik Hizmetlerinde Nasıl Bir Rol Oynadı?

Tablo 3.7. *Aile İçi Dayanışma ve Destek Mekanizmaları, Manevi İyilik Hizmetlerinde Nasıl Bir Rol Oynadı? Sorusuna İlişkin Cevaplar*

Kod	Frekans	Katılımcılar
Namaz ve dua	7	K1, K2, K3, K4, K5, K7, K9
Aile büyüklerinin rehberliği	4	K2, K4, K7, K10
Ramazan ve oruç	4	K3, K5, K8, K9
Topluluk ve cemaat desteği	3	K6, K8, K10
Dualar sonrası moral ve motivasyon	3	K1, K3, K5
Aile içi dayanışma ve destek	3	K7, K9, K10

"Deprem sonrası, ailece her akşam namaz kılmak ve birlikte dua etmek bizim için çok önemli hale geldi. Bu ibadetler, bize huzur ve moral sağladı. Aile içi dayanışma sayesinde, herkes birbirine daha fazla destek oldu ve manevi olarak güçlendi. (K1)"

"Annelerimizin ve babalarımızın sabah namazından sonra yaptığı dualar, bizi ayakta tuttu. Her sabah birlikte dua etmek, birbirimize moral vermek için harika bir yoldu. Manevi rehberlerin ziyareti de aile bağlarımızı kuvvetlendirdi. (K2)"

"Ramazan ayında oruç tutmak, iftar ve sahur vakitlerinde bir araya gelmek, aile bağlarımızı güçlendirdi. Oruç bize sabrı öğretti ve her akşam yaptığımız dualar manevi huzur sağladı. (K3)"

"Aile büyüklerimizin manevi rehberliği, bu zor zamanlarda çok kıymetliydi. Hacı amcalarımız ve hoca efendiler evimize gelip dualar okudu, bize manevi destek verdiler. Bu ziyaretler, moralimizi yüksek tuttu. (K4)"

"Her akşam iftardan sonra yaptığımız dualar, ailece manevi huzur bulmamıza yardımcı oldu. Dualar ve ibadetler, zorluklarla başa çıkmamızı sağladı ve aile içi dayanışmayı artırdı. (K5)"

"Ailecek katıldığımız dini sohbetler ve cemaatle yapılan ibadetler, manevi destek almamızı kolaylaştırdı. Komşularımızla ve akrabalarımızla daha sık bir araya gelip, birlikte namaz kıldık, dualar ettik. (K6)"

"Deprem sonrası, annem sürekli dualar okudu ve hepimizi bir araya topladı. Babam ise sabah namazından sonra moral konuşmaları yaparak bizi ayakta tutmaya çalıştı. Bu manevi pratikler, aile bağlarımızı güçlendirdi. (K7)"

"Ramazan ayında oruç tutmak, iftar ve sahur vakitlerinde bir araya gelmek, ailemizi manevi olarak güçlendirdi. Oruç bize sabrı ve dayanıklılığı öğretti. (K8)"

"Her gün birlikte yapılan dualar ve namazlar, ailece manevi olarak toparlanmamıza yardımcı oldu. Aile içinde yapılan bu manevi pratikler, zorluklarla başa çıkmamıza büyük katkı sağladı. (K9)"

"Aile içi dayanışma, manevi iyilik hizmetlerinde çok büyük bir rol oynadı. Herkes birbirine daha fazla destek oldu, daha fazla anlayış gösterdi. Bu dayanışma, manevi açıdan iyileşmemize ve zorlukları aşmamıza büyük katkı sağladı. (K10)"

Tabloya göre, deprem sonrası aile içi dayanışma ve destek mekanizmalarında en çok vurgulanan temalar arasında namaz ve dua öne çıkmaktadır. Katılımcılar, her akşam birlikte namaz kılmanın ve dualar etmenin manevi huzur ve moral sağladığını belirtmiştir. Bu ibadetler, aile içi dayanışmayı artırmış ve manevi güçlenmeyi sağlamıştır. Aile büyüklerinin rehberliği, manevi destek arayışında önemli bir rol oynamıştır. Aile büyüklerinin, hacı amcaların ve hoca efendilerin verdiği manevi destek, moral ve motivasyonun yüksek tutulmasına yardımcı olmuştur. Bu rehberlik, zor zamanlarda aile bağlarını kuvvetlendirmiştir. Ramazan ayı ve oruç, manevi iyilik hizmetlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Oruç tutmak, iftar ve sahur vakitlerinde bir araya gelmek, aile bağlarını güçlendirmiş ve manevi olarak sabrı ve dayanıklılığı öğretmiştir. Topluluk ve cemaat desteği, manevi açıdan güçlenmeyi sağlayan bir diğer önemli faktördür. Ailelerin komşularıyla ve akrabalarıyla bir araya gelerek birlikte namaz kılması ve dualar etmesi, manevi dayanışmayı artırmıştır. Dualar sonrası moral ve motivasyonun artması, manevi destek arayışında sıkça belirtilen bir diğer etkidir. Dualar ve ibadetler, ailelerin manevi huzur bulmasına ve zorluklarla başa çıkmasına yardımcı olmuştur. Aile içi dayanışma ve destek, manevi iyilik hizmetlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Aile üyeleri, birbirine daha

fazla destek olarak manevi açıdan iyileşmeyi ve zorlukları aşmayı başarmıştır. Bu dayanışma, manevi açıdan toparlanmayı ve güçlenmeyi sağlamıştır.

3.8. Deprem Sonrası Manevi Destek Almak İçin Hangi Kurumlar veya Bireylerden Yardım Alındı? Devletin Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz?

Tablo 3.8. Deprem Sonrası Manevi Destek Almak İçin Hangi Kurumlar veya Bireylerden Yardım Alındı? Devletin Yeterli Olduğunu Düşünüyor Musunuz? Sorusuna İlişkin Cevaplar

Kod	Frekans	Katılımcılar
Devletin yetersizliği ve eleştiriler	8	K1, K2, K3, K4, K5, K7, K8, K10
Manevi rehberlik hizmetleri eksikliği	6	K1, K3, K4, K5, K9, K10
Diyanet İşleri Başkanlığı	5	K1, K2, K3, K4, K7
Yerel camiler ve din görevlileri	4	K2, K4, K5, K8
Yardım kuruluşları ve Kızılay	3	K6, K8, K10
Hastaneler ve AFAD	2	K9, K10

"Deprem sonrası, manevi destek almak için ilk olarak Diyanet İşleri Başkanlığı'na başvurduk. Diyanet'e başvurma amacım deprem sürecinde en az çalışan bakanlığın diyanet olması. Diğer bakanlıkları meşgul etmek istemedim. Burada kendimiz için değil de çocuklarımızı ön plana çıkarttık. Diyanet'e bağlı hizmet veren kuruluşlar var belki çocuklar için bir aktivite alanı yaparlar diye düşündük. Ancak, sağlanan hizmetler yeterli değildi. Bölgedeki imamlar ellerinden geleni yapsalar da, sayıları yetersiz kaldı ve tüm ihtiyaçlara cevap veremediler. Dışarıdan bazı tarikat mensupları geldi ancak onlarda pek hayır yapacak gibi değillerdi. Ne bilim deprem bölgesine son model arabayla 200 korumayla gelen insan zorda olanın halinden anlamaz bence. Bir tarikat mensubunun mesela deprem bölgesinde görevli olan Alman çalışana kafirlerden yardım alınmaz işlerimize karışmasınlar dediğini duydum. Yani elinde 10 kamera Youtube bir şeyler atacağım diye geldikleri belli. Böyle insanları uzak tutmak lazım her yerden insanların moralini bozuyorlar. (K1)"

"Ailemle birlikte manevi destek için camilere gittik. Cami imamları ve cemaat bize moral vermeye çalıştı. Ancak, devletin bu konuda daha fazla adım atması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle, manevi rehberlik hizmetlerinin eksikliği, toparlanmamızı zorlaştırdı. (K2)"

Deprem sürecinde ailemden 5 kişiyi kaybettim. Bu kayıpların ardından ruh halim tamamen bozuldu, hiçbir şeyden umudum kalmadı ve hiçbir şeyi önemsemiyordum. Bu durumdayken, kimseden yardım beklemek bile anlamsız geliyordu. İçimdeki boşluğu ve acıyı hafifletecek hiçbir şey bulamıyordum. Bu nedenle, uzun bir süre kimseye başvurmadım, kendi acımla baş

başa kaldım. Zamanla, çevremdeki insanlar beni manevi destek aramaya ikna etmeye çalıştı. Namazları çoğu zaman dışarda kılardık zaten. Yakınımdaki camiler hasarlıydı hep. Dualar okuduk, dini sohbetler yaptık. Ancak, bu çabalar yetersiz kaldı. Manevi anlamda toparlanmam için daha fazlasına ihtiyacım vardı. Devletin bu süreçte organize ve yeterli bir şekilde manevi destek sağlaması gerekiyordu, ancak maalesef bu konuda büyük eksiklikler vardı. Devletin bu konuda daha fazla personel eğitmesi ve afet zamanlarında daha etkin bir şekilde organize olması gerekiyor. Maalesef, birçok insan gibi ben de gerekli manevi rehberlikten mahrum kaldım ve bu durum, travmamı daha da derinleştirdi. Kızılay'ın sadece fiziksel yardımlara değil, manevi destek hizmetlerine de daha fazla kaynak ayırması gerekiyor. Ben deprem zamanında en çok Kızılay personelini gördüm. Belki bu beklentinin nedeni odur. Bu süreçte devletin manevi destek konusunda yetersiz kaldığını net bir şekilde gördüm. Sağlanan hizmetler, ihtiyaçlarımızı karşılamaktan çok uzaktı. Deprem gibi büyük felaketlerin ardından, insanların sadece fiziksel değil, manevi desteğe de ihtiyaçları var. Devletin bu konuda daha etkin ve kapsamlı programlar geliştirmesi gerekiyor. Bu eksiklikler, manevi açıdan toparlanmamızı daha da zorlaştırdı ve bizleri yalnız bıraktı. (K3)"

"Deprem sonrası manevi destek için yerel din görevlilerine başvurduk. İbadet alanları yok gibiydi. Her yer yıkılmıştı,3-4 cami kalmış onlarda da insanlar uyuyordu. Ancak, bu din görevlilerinin sayısı yetersizdi ve herkese ulaşamadılar. Devletin, özellikle afet zamanlarında manevi destek sağlayacak daha fazla personel eğitmesi gerekiyor. Bu eksiklik, manevi açıdan toparlanmamızı zorlaştırdı. (K4)"

"Bu süreçte ailemden 2 kişiyi kaybettim Manevi destek için Müftülüklere başvurduk. Çok bir beklentimiz yoktu. Rahatça ibadet edebileceğimiz bir ilan istedik sadece. Müftüler ve din görevlileri ellerinden geleni yapsalarda, devletin bu konuda daha fazla kaynak ayırması gerektiğini düşünüyorum. Hizmetler genellikle yetersizdi ve birçok kişi manevi destek alamadı. (K5)"

"Herhangi bir kuruma talepte bulunmadım. (K6)"

"Diyadin İşleri Başkanlığı, deprem sonrası manevi destek sağlamak için bazı programlar düzenledi. Ancak, bu programlar çoğu zaman yetersiz kaldı ve organizasyon eksiklikleri nedeniyle birçok kişi ihtiyaç duyduğu manevi desteği alamadı. Devletin bu konuda daha sistemli ve kapsamlı bir yaklaşım benimsemesi gerekiyor. (K7)"

"Manevi destek almak için yerel yardım kuruluşlarına başvurduk. Ancak, bu kuruluşların kapasiteleri sınırlıydı ve devletin yeterli desteği sağlamaması nedeniyle birçok kişi manevi açıdan destek bulmakta zorlandı. Bu eksiklikler, afet sonrası manevi toparlanmamızı olumsuz etkiledi. (K8)"

"Deprem sonrası manevi destek için devlet hastanelerinde psikososyal destek birimlerine başvurduk. Ancak, bu birimlerdeki manevi rehberlik hizmetleri yetersizdi. Devletin, hastanelerde manevi destek sağlayacak daha fazla personel görevlendirmesi gerekiyor. (K9)"

"Depremden sonra manevi destek için AFAD'ın sunduğu hizmetlerden yararlanmaya çalıştık. Ancak, bu hizmetlerin yeterli olmadığını ve devletin manevi destek konusunda daha etkin bir rol oynaması gerektiğini fark ettik. Devletin, manevi destek hizmetlerini daha iyi organize etmesi gerekiyor. (K10)"

Tabloya göre, deprem sonrası manevi destek arayışında en çok vurgulanan zorluklar arasında devletin yetersizliği ve bu konuda yapılan eleştiriler öne çıkmaktadır. Katılımcılar, devletin manevi destek hizmetlerini yeterince organize edemediğini ve sağlanan hizmetlerin yetersiz kaldığını belirtmişlerdir. Manevi rehberlik hizmetlerindeki eksiklikler, katılımcıların manevi destek arayışında yaşadıkları en büyük sorunlardan biridir. Devletin bu alandaki eksiklikleri, afet sonrası manevi toparlanmayı olumsuz etkilemiştir. Diyanet İşleri Başkanlığı, yerel camiler ve din görevlileri, manevi destek arayışında başvuru başlıca kurumlar arasında yer almaktadır. Ancak, bu kurumların sağladığı hizmetler de genellikle yetersiz kalmıştır. Yardım kuruluşları ve Kızılay, manevi destek sağlamak için başvuru diğer kurumlar arasında yer almaktadır. Ancak, bu kuruluşların kapasiteleri sınırlı olduğundan, sağladıkları hizmetler yeterli olmamıştır. Hastaneler ve AFAD gibi devlet kurumlarının manevi destek hizmetleri de yetersiz kalmış ve eleştirilmiştir. Bu kurumların manevi destek hizmetlerini daha iyi organize etmeleri gerekmektedir. Sonuç olarak, deprem sonrası manevi destek arayışında devletin ve ilgili kurumların yetersiz kalması, afet sonrası manevi toparlanmayı zorlaştırmıştır. Bu eksikliklerin giderilmesi, ailelerin manevi açıdan toparlanmalarına ve dayanıklılıklarının artmasına katkı sağlayacaktır.

SONUÇ

Bu araştırma, Kahramanmaraş Depremi örneği üzerinden parçalanmış ailelerde manevi desteğin rolünü ve önemini derinlemesine incelemeyi amaçlamıştır. Elde edilen bulgular, manevi desteğin deprem sonrası iyileşme sürecinde kritik bir rol oynadığını açıkça ortaya koymaktadır. Deprem sonrasında yaşanan travmalar, bireylerin ve ailelerin yaşamlarını derinden etkilemiş ve bu süreçte manevi destek, bireylerin psikolojik iyileşme süreçlerinde önemli bir destek mekanizması olarak öne çıkmıştır. Araştırma, manevi desteğin, travma sonrası stres bozukluğu, depresyon ve anksiyete gibi ruhsal sorunlarla başa çıkmada etkin bir araç olduğunu göstermektedir. Araştırma kapsamında yapılan derinlemesine görüşmeler, depremden etkilenen bireylerin manevi destek sayesinde yaşadıkları duygusal zorlukları daha kolay aşabildiklerini ve yaşamlarına yeniden umutla bakabildiklerini ortaya koymuştur. Manevi destek, bireylerin yaşadıkları travmaları anlamlandırmalarına, duygusal yüklerini hafifletmelerine ve toplumsal bağlarını yeniden kurmalarına yardımcı olmuştur. Bu bulgular, manevi desteğin sadece bireysel düzeyde değil, toplumsal düzeyde de önemli etkiler yarattığını göstermektedir. Toplumsal dayanışma ve yardımlaşma kültürünün güçlenmesi, afet sonrası iyileşme sürecinde büyük bir fark yaratmaktadır. Manevi desteğin etkinliği, çeşitli manevi destek stratejilerinin kullanımıyla daha da artırılabilir. Araştırma, bireylerin ihtiyaçlarına yönelik olarak geliştirilen kişiselleştirilmiş manevi destek programlarının, iyileşme sürecinde daha başarılı sonuçlar verdiğini göstermektedir. Bu doğrultuda, afet yönetimi politikalarında manevi destek hizmetlerine daha fazla yer verilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Manevi destek hizmetlerinin planlı ve koordineli bir şekilde sunulması, afet sonrası iyileşme sürecini hızlandırmakta ve bireylerin yaşamlarına daha hızlı adapte olmalarını sağlamaktadır. Sonuç olarak, bu araştırma, manevi desteğin parçalanmış ailelerde ve genel olarak depremlenelerde oynadığı hayati rolü açıkça ortaya koymuştur. Manevi destek hizmetlerinin afet sonrası iyileşme sürecindeki önemi, sadece bireylerin ruhsal sağlığına katkı sağlamakla kalmayıp, toplumsal dayanışmayı ve sosyal uyumu da güçlendirmektedir. Araştırma bulguları, gelecekte benzer afet durumlarında uygulanabilecek etkin manevi destek programlarının geliştirilmesine yönelik önemli veriler sunmaktadır. Bu veriler, afet yönetimi ve müdahale politikalarının yeniden gözden geçirilmesi ve manevi destek hizmetlerinin daha etkin bir şekilde entegre edilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu çalışma, aynı zamanda akademik literatüre de önemli bir katkı sunmaktadır. Manevi destek hizmetlerinin afet sonrası iyileşme sürecindeki rolü üzerine yapılan bu çalışma, alan yazında mevcut bilgi boşluğunu doldurarak, bu konuda daha fazla araştırma yapılmasının önünü açmaktadır. Gelecekte yapılacak araştırmaların, manevi

destek hizmetlerinin farklı afet türleri ve farklı kültürel bağlamlarda nasıl işlediğini daha ayrıntılı bir şekilde incelemesi, bu alandaki bilgi birikimini artıracaktır. Sonuç olarak, manevi destek, doğal afetlerin yarattığı derin travmalarla başa çıkmada ve bireylerin yaşamlarına yeniden adapte olmalarında kritik bir öneme sahiptir. Bu araştırmanın bulguları, manevi desteğin etkinliğini ve önemini vurgulamakta ve bu alanda daha fazla çalışma yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Toplumsal dayanışmanın ve manevi desteğin güçlenmesi, afet sonrası iyileşme sürecinin başarısını artıracak ve bireylerin yaşamlarını yeniden inşa etmelerinde önemli bir rol oynayacaktır.

KAYNAKÇA

- Amato, Paul R. "The Consequences of Divorce for Adults and Children." *Journal of Marriage and Family*, c. 62, s. 4 (2000): 1273.
- Aydın, Mustafa. "Türkiye'de Afet Sonrası Manevi Destek Hizmetleri ve Uygulamaları." *Maneviyat ve Psikoloji Dergisi*, c. 7, s. 2 (2020): 116-117.
- Aydın, Mustafa. *İnanç Toplulukları ve Sosyal Medya Kullanımı*. İstanbul: Kitap Yayınları, 2016.
- Bilgin, Ahmet ve Ayşe Bayram. "Manevi Rehberlikte Sosyal Medya Kullanımı ve Etkileri." *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, c. 19, s. 2 (2019): 126-127.
- Çelik, Zeynep. "Pandemi Döneminde Sosyal Medyanın Manevi Destekteki Rolü." *Maneviyat ve Psikoloji Dergisi*, c. 7, s. 2 (2021): 105-118.
- Demir, Ahmet. "Dini İnanç ve Manevi Destek: Psikolojik Sağlık Üzerindeki Etkileri." *Din Bilimleri Araştırma Dergisi*, c. 21, s. 3 (2018): 129.
- Erbaş, Hakan. "İnanç ve Maneviyatın Dijitalleşmesi: Sosyal Medya Üzerinden Manevi Deneyim Paylaşımları." *Din ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, c. 4, s. 2 (2019): 92.
- Erdoğan, İbrahim. "Manevi Destek Hizmetlerinin Ruh Sağlığı Üzerine Etkileri." *İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c. 20, s. 2 (2015): 86.
- Hetherington, E. Mavis ve M. Stanley-Hagan. "The Adjustment of Children with Divorced Parents: A Risk and Resiliency Perspective." *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, c. 40, s. 1 (1999): 129-131.
- İnce, Abdullah, Yunus Emre Temiz ve Ziya Erdinç. "6 Şubat Kahramanmaraş Depremlerinde Din Hizmetleri: Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Bağlamında Bir Saha Araştırması." *Eskiye Dergisi*, c. 12, s. 2 (2023): 45-50.
- Karataş, Zeynep ve Hakan Demirbaş. "Sosyal Medya Kullanımının Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Açısından İncelenmesi." *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, c. 9, s. 2 (2018): 53-54.
- Kaya, Hakan. "Sosyal Medyada Bilgi Kirliliği ve Manevi Rehberlik." *İlahiyat Araştırmaları Dergisi*, c. 10, s. 1 (2019): 151-152.
- Kelly, Joan B. ve Robert E. Emery. "Children's Adjustment Following Divorce: Risk and Resilience Perspectives." *Family Relations*, c. 52, s. 4 (2003): 354-355.
- Koçak, Osman. *Sosyal Medya ve Maneviyat: Dijital Çağda İnanç ve Manevi Destek*. İstanbul: Sufi Kitap, 2017.
- Koenig, Harold G. "Religion and Medicine II: Religion, Mental Health, and Related Behaviors." *International Journal of Psychiatry in Medicine*, c. 31, s. 1 (2001): 102.
- Koenig, Harold G., Michael E. McCullough ve David B. Larson. *Handbook of Religion and Health*. New York: Oxford University Press, 2001.

- Pargament, Kenneth I. *The Psychology of Religion and Coping: Theory, Research, Practice*. New York: Guilford Press, 1997.
- Pargament, Kenneth I., Bonnie W. Smith, Harold G. Koenig ve Lisa Perez. "Patterns of Positive and Negative Religious Coping with Major Life Stressors." *Journal for the Scientific Study of Religion*, c. 37, s. 4 (1998): 714.
- Şahin, Faruk. *Psikososyal Destek ve Manevi Rehberlik: Afet Sonrası Uygulamalar*. İstanbul: İnsan ve Toplum Yayınları, 2017.
- Underwood, Lynn G. ve Jeanne A. Teresi. "The Daily Spiritual Experience Scale: Development, Theoretical Description, Reliability, Exploratory Factor Analysis, and Preliminary Construct Validity Using Health-Related Data." *Annals of Behavioral Medicine*, c. 24, s. 1 (2002): 26-27.